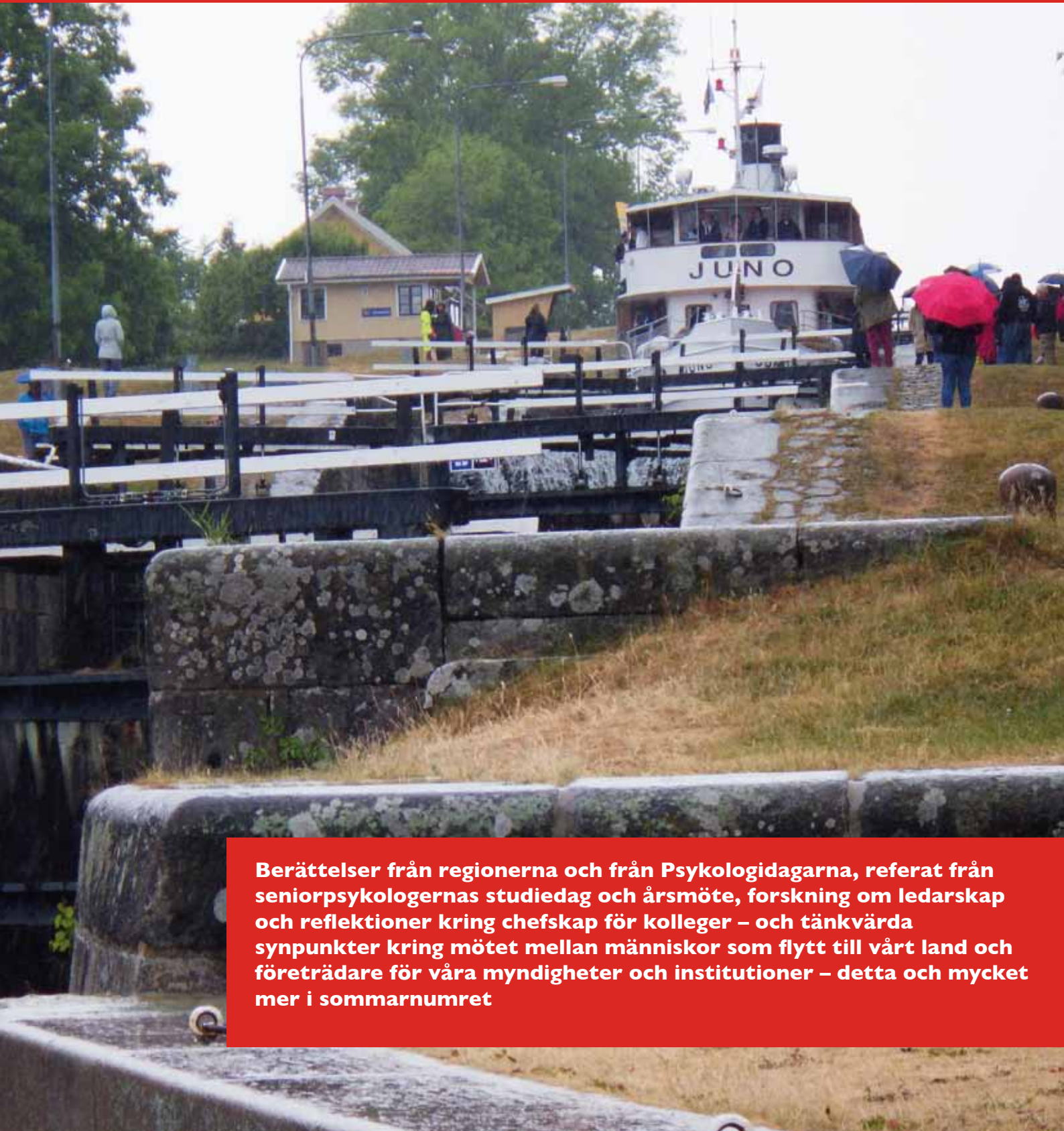
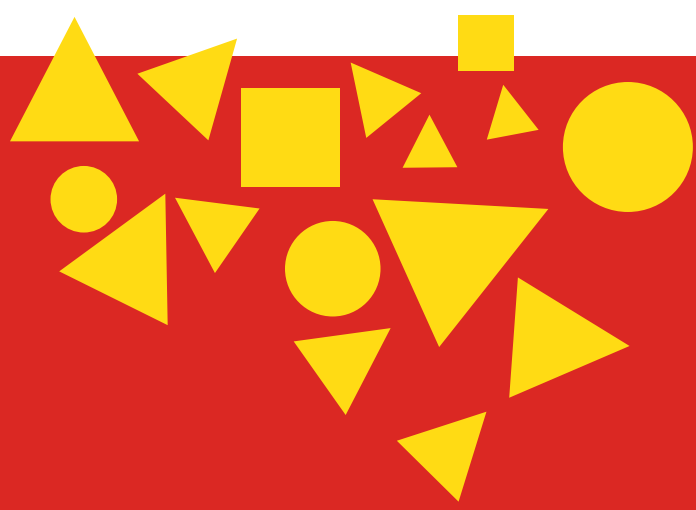

Senior Psykologen

Årgång 20. 2:2017

Berättelser från regionerna och från Psykologidagarna, referat från seniorpsykologernas studiedag och årsmöte, forskning om ledarskap och reflektioner kring chefskap för kolleger – och tänkvärda synpunkter kring mötet mellan människor som flytt till vårt land och företrädare för våra myndigheter och institutioner – detta och mycket mer i sommarnumret

Från vår ordförande

Att skriva till augustinumret av vår tidning är det som för mig känns mest "fel" i tid. Jag sitter i försommargrönskan med blommande syrener och skir grönska, ser fram emot sommaren och summerar vårens aktiviteter medan ni som läser omges av en natur som så smått börjat övergå i höst och ser fram emot hösten och att dess olika aktiviteter skall starta.

Under våren har vi deltagit såväl i ett möte mellan förbundsstyrelsen och de nationella föreningarna och råds-mötet som hölls i maj. Båda gångerna representerade vice ordförande Ulla-Britt Selander vår förening. Syftet med det första mötet var att den nyvalda förbundsstyrelsen och de nationella föreningarna skulle mötas för att lära känna varandra. Råds-mötet syftar ju till att följa upp kongressens beslut och följa hur arbetet med dessa utvecklas. Ulla-Britt berättade för styrelsen hur hårt och intensivt förbundets kansli arbetar med frågorna.

Årsmötet och studiedagen

Vårt årsmöte och studiedagen var ju i år förlagt i anslutning till **Psykologidagarna**. Referat från bägge dessa tilldragelser finns på annan plats i tidningen och i PsykologTidningen. Jag tar mig istället som vanligt friheten att förmedla lite personliga reflektioner. En del av studiedagen handlade om gruppsykologins utveckling från slutet av sextio-talet och framåt. Vi var många som satt med ett igenkännandets leende på läpparna när vi lyssnade. Universiteten i Stockholm och Lund var engagerade och intresserade personer där var med och drev utvecklingen. Jag som arbetade vid ett Göteborgsbaserat företag upplevde istället motsatsen från universitetets sida eftersom man där såg ämnet som alltför oseriöst. Istället fick vi på västkusten våra gruppsykologiska kunskaper i kontakt med danskar och genom sådana initiativ, som till exempel Gerty Fredriksson med flera stod för, då de startade upp en tvåårig gruppterapiutbildning med etablerade såväl svenska som internationella föreläsare. Kanske är det så att vi också borde skriva vårt ämnes historia och utveckling vid de olika lärosätena och försöka förstå vad som styrt likheter och olikheter och hur detta kanske påverkar ännu idag. Jag kan då också fundera över vilka traditioner och sedvänjor som tagits med till de "nyttillkomna" utbildningsorterna.

Under årsmötet diskuterade vi bland annat vår förenings ekonomi. I dagsläget är det bidrag från förbundet som gör att vi kan ge ut vår tidning på det sätt som sker. Under ekonomidiskussioner kom frågan om medlemsavgiftens storlek upp. Denna har inte höjts någon gång under de tjugo år som föreningen funnits. Röster på årsmötet föreslog en höjning till 150 kronor. Något beslut togs inte utan frågan sköts fram till nästa årsmöte. Detta kommer att hållas i Uppsala under maj månad 2018. Styrelsen hoppas att du som medlem passar på att ge oss synpunkter innan dess. Skriv gärna till mig eller någon annan i styrelsen eller gör ett inlägg i kommande nummer av tidningen.

Vid årsmötet blev det förändringar i styrelsen. Kjell Lindqvist valde att sluta och Jan Forslin blev invald. Kjell släpper dock inte kontakten helt utan fortsätter att läsa korrektur till vår tidning när han har möjlighet till det.

Vi var ganska många seniorer som tog chansen att delta i Psykologidagarna. Min kortfattade recension av dessa två intensiva dagar är "Imponerande" och kan sammanfattas genom de känslor jag hade under hemresan "oerhört trött men samtidigt

våldigt sugen på att börja arbeta igen". Jag deltog genomgående i föreläsningar kopplade till arbetspsykologin och fick med mig en hel del nya kunskaper samtidigt som det gav mig en chans att se tillbaka och i minnet koppla föreläsarnas tankar till egna upplevelser.

Våra regioner

Vill återigen ta upp en fråga som vi i styrelsen berör då och då och som jag skrivit om tidigare. Vi är idag drygt fyra hundra medlemmar. Vi har regional och regelbunden verksamhet på fem orter i landet. Ni är många som bor långt ifrån dessa orter. Är det någon som har idéer om hur vi kan få igång verksamhet på fler orter. Att åtminstone ha regional verksamhet på alla orter där psykologutbildningarna finns skulle väl vara något att sträva till? Jag skulle mycket uppskatta om någon/några hörde av sig i denna fråga. Mailadresserna till oss i styrelsen finns på baksidan av tidningen eller ta chansen att skriva ett uppdrag om du känner för att samla några seniora kollegor på din hemort.

Efter denna uppmaning kan det väl platsa att avsluta med referat från en mastersuppsats skriven av *Linn Alenius Wallin* och som handlar om äldre kvinnors vänskap. Enligt den återknyter vi äldre kvinnor gärna kontakt med vänner vi haft tidigare i livet och samtalet är det absolut centrala. Kulturaktiviteter är ofta både ett samtalsämne och en gemensam aktivitet. Liknande intressen är viktigare än att ha liknande livssituation eller samma åsikter. Slutligen tar hon också upp att tillit och ärlighet beskrivs som centrala egenskaper samtidigt som man anser det viktigt att kunna hålla en lagom distans. För mig låter det i mångt och mycket som våra regionala träffar där vi kan återknyta kontakten med kollegor från förr, där vi har åtminstone ett gemensamt intresse, där vi då och då ägnar oss åt kulturella aktiviteter och där samtalet kan få ta plats. Det finns ju numera gott om forskning som visar att människor som har vänner lever längre, inte lika ofta drabbas av hjärt-kärlsjukdomar, återhämtar sig snabbare efter sjukdom och har bättre självförtroende och självkänsla. Med andra ord – Ta vara på höstens aktiviteter oavsett om de sker inom vår förening eller i andra sammanhang hälsar.

► Gunvor

- **Tidningen SeniorPsykologen**
- **Ansvarig utgivare:** Nationell förening för seniorpsykologer inom Sveriges Psykologförbund.
- **Redaktör:** Birgitta Rydén
- **Layout:** Fuente Interactive Lab AB, Malmö
- **Tryckeri:** Elvins Grafiska AB, Helsingborg

SeniorPsykologen 2:2017

Sommaren går fort och ”vi slussas vidare”. Stanna gärna upp och läs det här andra numret av SeniorPsykologen för i år, som vanligt, fylld av intryck, information och berättelser. Inför varje tidningsnummer fascinerar jag av den speciella profil som tar form när olika texter och bidrag skickats före deadline för att sedan redigeras och skickas iväg till *Fuente* i Malmö som ansvarar för lay-outen.

Och när så tidningen kommer från tryckeriet, *Elvins grafiska* i Helsingborg, och jag bläddrar igenom – med viss spänning – för att se hur helheten blev, då framstår innehållet ännu klarare, trots att jag många gånger läst och grunnat över varje text och bild och pusslat för att få allt på plats till en förhoppningsvis harmonisk helhet.

Logotypen på Psykologidagarnas program i slutet av mars i år föreställde många förgreningar av psykologisk kunskap utgående från en persons huvud med vackra fjärilar som flög kring grenarnas toppar. Just fjärilar, varför? Jag tar mig friheten att använda fjärilssymbolen för psykologisk kunskap. Jag slog upp vad som står om fjärilar i olika sajter på nätet: ”*Fjärilens viktigaaste funktion är att föröka sig*”. ”*Fjärilar gör nytta för trädgårdens blommor, de sprider pollen och ökar mångfalden. Dessutom är de vackra att titta på*”. Och då tänker jag både på alla händelserna i våra regioner och på allt som delgavs oss 450 psykologer, ca 10-15 seniorpsykologer, som deltog vid Psykologidagarna.

Engagemanget, inte minst i anslaget på invigningen, bådär gott för psykologrollen, för vikten av psykologiska kunskaper och insatser i framtiden. Några av oss har skrivit ner våra intryck. Gunilla Eriksson refererar en föreläsning om existentiella frågor och åldrande och Ulla-Britt Selander ger en personlig beskrivning av några av de föreläsningar som handlade om insatser till flyktingar. Jag bad **Soroush Shouri**, legitimerad psykolog, att själv skriva en artikel utifrån sin mycket klagörande föredragning om nödvändigheten av *interkulturell medvetenhet* hos företrädare för svenska myndigheter och institutioner i mötet med den som varit på flykt. Jag frågade honom om han har förmedlat sina kunskaper och tankar till Migrationsverket. Han hoppades på detta och jag hoppas att han lyckas. Han ger en tydlig framställning av behovet av förståelsen för olika kultursyn och beteenden under *Aktuell frågeställning*.

Ett annat tema är *ledarskap*. **Susanne Tafvelin** forskar i Umeå på ledarskap ur ett friskvårdsperspektiv och vi får på forskningssidan ta del både av forskningsutvecklingen vad gäller ledarskap och hennes egen pågående forskning. **Kerstin Nyberg** som under många år har varit en av chefspsykologerna för kommunens psykologer i Göteborg reflekterar över hur det är att vara chef för psykologer när man själv är psykolog. Hennes reflektioner får vi ta del av under *Mittuppslaget*.

Föreningen hade sitt årsmöte förlagt till Stockholm i slutet av mars i anslutning till Psykologidagarna. Östra regionen hade planerat studiedagen och vi får en rapport därifrån.

Nästa deadline är 5 november, 2017. Det skulle glädja mig om någon av er om inte självklart har möjlighet att delta i våra regionsträffar bl.a. för en alltför lång resväg, skulle vilja förmedla händelser från er trakt, skicka reflektioner över yrkesliv, någon psykologisk frågeställning, en bok eller något evenemang – mycket uppskattat.

Vad gäller text som skickas till tidningen så har jag nu fått en strikt mall att hålla mig till av lay-outspecialisterna på *Fuente*. Varje medlemsansvarig har fått en sådan mall och under *Av intresse* formulerar jag huvuddragen i mallen. God sensommarläsning önskar jag

I detta nummer:

Psykologidagarna	
Tema Förändring	4
Människor på flykt	5
Existentiella frågor och åldrande	5
Psykologrollen – vad är egentligen en psykolog?	6
Forskning	
Ledarskap som friskfaktor på arbetsplatsen	7
Av intresse	
Aktuellt från Psykologihistoriska Sällskapet	9
Boknyheter	9
Stora Psykologpriset	9
Mall för text och bilder till tidningen	
SeniorPsykologen	9
Studiedag och årsmöte	
Seniorpsykologernas studiedag och årsmöte	10
Mittuppslaget	
Att som psykolog vara chef över psykologer	12
Händelser i regionerna	
Norra regionen	14
Södra regionen	14
Västra regionen	16
Östra regionen	19
Regionernas program hösten 2017	22
Medlemsinformation	24
Aktuell frågeställning	
Varför ska vi prata om interkulturell medvetenhet?	20

Bildförteckning SeniorPsykologen 2:2017

Omslagsbild: *Vi slussas vidare* (från Göta kanal), Hans-Olof Lisper

Sid 9: *Psykologihistoriska sällskapets hemsida*

Sid 9: *Bokförlaget Arx*

Sid 13: *Kerstin Nyberg, Psykologenheten Hisingen*

Sid 14: *Hans Åberg*

Sid 14: *Lars Ablin*

Sid 15 och 16: *Lars Ablin (tre bilder)*

Sid 18: *Hans-Olof Lisper*

Sid 19: *Birgit Lundin*

Sid 19: *Wikipedia*

Sid 20: *Soroush Shouri*

Sid 21: *Soroush Shouri*

- • • • •
- **Utgivning.**
- Tidningen kommer liksom tidigare att ges ut tre
- gånger per år, i mitten av april, augusti och de-
- cember. Deadline för bidrag till nästa nummer
- 3:2017 är 5 november 2017
- • • • •

Tema Förändring

Vi var runt 450 psykologer, ca 10-15 seniorpsykologer, som deltog vid Psykologidagarna den 30 och 31 mars 2017 på **Waterfront Congress Center**, granne till Stockholms centralstation. Invigningen ägde rum efter lunchen den första dagen och hade som röd tråd **Förändringens konsekvenser och etik**. Kattis Ahlström var konferencier. Här ges en resumé:

Förändringens konsekvenser och etik

Efter Anders Wahlbergs välkomsthälsning lyfte **Kristina Taylor**, ordförande i etitkrådet inom Psykologförbundet, några etiska hållpunkter för psykologer att luta sig emot när förändringens vindar blåser. Hon hänvisade till den just bortgångne sociologen *Zygmund Bauman* som i sin bok *Postmodern etik* (1995) komplicerar tidigare etiska förhållningssätt, inte längre självklara i en global värld. Vi måste förhålla oss till att vi inte vet vad som händer om vi gör på ena eller andra sättet – vem som påverkas och hur – av det vi gör p.g.a. kumulativa effekter och nätverkande i större sammanhang.

Det krävs intellektuell ödmjukhet, förstå att stå ut med osäkerhet och att stå emot sin "need for closure". Det går inte så snabbt att veta vad som är rätt utan man måste istället vänta, avvakta och reflektera före ett beslut – "ha is i magen" och förflytta sig från ett svart-vitt ja-nejperspektiv och mogna i att det kan finnas flera möjligheter att säga ja och nej på.

Hon citerade några kolleger och författare. *Hédi Fried* varnar för *stängningsmekanismer* som begränsar oss. Vi ska inte acceptera ett begränsande liv utan bör sikta mot öppenhet, se möjligheter istället för begränsningar. *Mark Learly*, professor i psykologi och neurovetenskap uppmanar till "not be afraid of being wrong". Rädslan att ha fel kan stoppa goda idéer att komma fram. I boken *Eftervärme* (2012) ställer *Thomas Sjödin* frågor som tydliggör den etiska kompassen och frågar vad som gör en viss människa betydelsefull i sin omgivning, vad som gör att värmen dröjer sig kvar när hon lämnat rummet.

Etik och psykologrollen

Hur finna nya vägar när organisatoriska förutsättningar utmanar vår yrkesetik? Många psykologer sjukskrivs på grund av stressrelaterade besvär. Flera ställs i sin yrkesroll i motstridiga positioner: när barnets rättigheter ställs mot vårdnadshavarens; när man tvingas till utredningar när man finner en annan insats lämpligare; journaler på nätet som ställer stora krav på sekretess, integritet och språklig precision; att som behandlare hamna i en rättslig tvist etc.

Organisatoriska utmaningar med krav från arbetsledning på alltför många patienter per dag, påtvingad behandlingsmetod eller tidsbegränsning av insatsen, bristande resurser, organisatoriska beslut som krockar med min moraliska värdegrund, upphandlingsregler som styr psykologpraktiken – då är det lätt att som psykolog komma i kläm.

Hur kan vi bli modiga och utifrån vår kunskap medvetandegöra team, chefer och organisationer och föra en etisk argumentation, föra fram ett etiskt förhållningssätt och formulera varför ett visst uppdrag blir ohållbart. "Våga problematisera och använd ett yrkesetiskt språk", uppmanar Kristina, och önskar att psykologer skulle ha tillgång till ett "etiskt bollplank".

Gör etiken till vän och möjlighet!

Intervju med Hédi Fried

Auditoriet fick se en filmad intervju som Kattis Ahlström genomfört hemma hos Hédi Fried som menar att vi lever i en globalt turbulent tid. Hon är själv orolig, men det är viktigt att vi inte tappar modet. Rädslan och fördomarna påminner om 1930-talet. Folk reagerade inte då. Man tittade passivt på av rädsla eller med en ängslan för saker och ting i sin egen vardag.

Hédi känner igen sig i flyktingarnas situation, flykten i båtarna som vi sett så mycket av, hon kan förstå hur de har det. "Man riskerar döden när man flyr från något svårt. Men när ögonblicket kommer, då det är fara för livet – då klamrar man sig fast vid livet".

Vad är psykologens viktigaste roll i en turbulent tid?

Det är viktigt att *attackera fördomar*, inte minst komma åt de egna fördomarna och möta och bearbeta dem. Om du är medveten om dina fördomar, då blir du inte provocerad och aggressiv i bemötandet av den andre. Det är viktigt att inte klumpa ihop människor utan att se på sin nästa som en individ i sin speciella situation.

K. A.: Om man som psykolog möter människor som erfarit svåra saker som man själv bävar inför, hur ska man förhålla sig i mötet? H.F.: Det viktiga är ett sträva efter öppenhet, visa engagemang och att man är intresserad av den andres berättelse, att få den andre att känna att det här är en säker plats. Det har stor betydelse att man vågar stanna i ögonkontakt, att stanna i stunden, ha tålmod och inte stressa fram svar och lösningar. Men psykologen kan inte kräva det omöjliga av sig själv. Allt går inte att klara av.

K.A.: Hur ser du på framtiden och vad tror du om Sverige framöver? H.F.: Jag vågar inte sia. Jag tror på att Sverige fortsätter sin utveckling. Vi har kommit så långt och vi vill behålla vår demokrati. K.A.: Skulle du kunna ta emot Trump som klient? H.F.: Jag skulle inrikta mig på fördomarna!

Hamlet – från teater Galeasen

Vi fick till sist ta del av en scen ur en teateruppsättning av Hamlet i ny tolkning på blankvers. *Hannes Meidal*, skådespelare och regissör, tillsammans med en flicka, kanske i lågstadieålder, agerade. De spelade upp en scen ur pjäsen, rosad av kritiker och vars grundtema kan sammanfattas:

- Hur uppträder man i politiskt barbari?
- Hur upprätthåller man en vakenhet för människans historia?
- Hur försvarar vi de värden vi nått fram till och som inte är självklara?
- Hur kan vi formulera hoten mot dessa värden och våga stå till svars för dem?

Det starkaste är att stå till svars inför ett barns blick. Budskapet till barnet är:

"Du måste ge dig ut i kaos och mörker och skaffa dig en insikt i vuxenblivandet, att se saker ur olika perspektiv. Ditt hjärta talar sanning. Lyssna på det!"

► Birgitta Rydén

Människor på flykt

Flera av oss tog del av föreläsningar och seminarier om flyktingars situation och psykologers insatser. Ulla-Britt Selander sammanfattar några av föreläsningarna. De två första psykologerna var själva bosniska flyktingar en gång och gav oss några citat:

*So here you are
too foreign for home
too foreign for here
Never enough for both*

Ijeoma Umebinyuo (nigeriansk poet)

Ett antal seminarier ägnades åt flyktingfrågor och interkulturell medvetenhet. Först ut på plan var två psykologer som bedriver behandling för traumatiserade flyktingar i Skåne. De visade bl.a. en filmsnutt på en räddningsaktion i Medelhavet och jag kan lova att inget öga var torrt efter den upplevelsen. Det gav en inblick i de starka nära-döden-upplevelser som många bär med sig.

En annan föreläsare beskrev sin verksamhet, inriktad mot barn, i genomgångsläger i Kroatien. Hon gav prov på ett anorlunda och kreativt sätt att använda sina psykologiska kunskaper för att få barn att börja leva och leka igen och för föräldrar att återta kontakten med sina barn. Hon förmedlade dessutom en mycket positiv bild av Kroatien som hjälpland, trots lerpölar och arbete dygnet runt praktiskt taget.

Interkulturell medvetenhet

Som avslutning sammanfattades de olika upplevelserna och berättelserna i en mer strikt hållen teoretisk genomgång av de "verktyg" vi kan behöva i vårt möte med människor från andra kulturer, s.k. interkulturell medvetenhet. Föreläsaren betonade att det alltid finns risk för att såväl överskatta som underskatta sin kunskap

om olika kulturer, men att viss kunskap ändå är värdefull. Andra viktiga faktorer är *självkänedom, acceptans, nyfikenhet och välvilja*. Här följer några axplock från hans framställning:

I första hand bör man vara medveten om att människor från många andra kulturer inte har någon tilltro till stat och myndigheter. I deras hemländer är det familjen som står för skydd och social kontroll. Tillhörigheten till familjen är villkorad, man måste följa familjens regler för att inte dra skam över den. Skammen tillhör alltså inte bara individen utan hela familjen.

Många uppfattas som aggressiva, men med att visa ilska förmedlar man att man inte är svag utan man är någon att räkna med. Det kan också vara svårt att erkänna misstag, att tappa ansiktet. Psykisk ohälsa ses som bristande manlighet. Förklaring till psykologiska svårigheter läggs då ofta på religionen eller visar sig i fysiska smärtor. Likaså nämndes att det som irriterat många i Sverige, nämligen att särskilt de ensamkommande flyktingbarnen är mycket krävande och t.ex. vill ha de senaste mobiltelefonerna, är ett tecken på att de söker trygghet och förankring, att deras grundläggande behov inte är tillgodosedda. Det gäller att "se igenom" de behov de uttrycker. Att skaffa saker som kompensation är ju faktiskt inte något som bara är typiskt för ensamkommande flyktingbarn.

*I learned your whole language
but you don't ever have
enough language in you
to pronounce my name*

D. Kaur, indisk poet

Mötet med den enskilde

Variationerna inom en grupp är ofta större än det som präglar gruppen som sådan, och varje individ är präglad på sitt speciella vis av sin kultur. Det var och en upplevt tidigare är referenspunkter för senare upplevelser. Är man van att förhandla snarare än att foga sig, blir det naturligt att även försöka förhandla med socialtjänsten. Det kan också vara svårt med jagbegreppet när man kommer från familjekulturer. Det kanske blir omöjligt att svara på vissa frågor om man inte först tagit upp dem med familjen.

I mötet är det avgörande om man kan lyssna och skapa trygghet i relationen, att få personen att berätta och, i stället för att argumentera mot uppfattningar som inte stämmer i det svenska samhället, diskutera konsekvenser av att man tänker som man gör, eller tala om hur den svenska lagstiftningen ser ut och liknande. Men det föreläsaren tryckte mest på är att visa välvilja och uppmärksamma det positiva som personen i fråga gör och inte skuldbelägga personens behov och känslor.

► Ulla-Britt Selander

Obs! Om **Interkulturell medvetenhet** skriver föreläsaren, Soroush Shouri, själv längre fram i tidningen under Aktuell Frågeställning.

Existentiella frågor och åldrande

Birgitta Ingridsdotters föreläsning var en av de sex första programpunkterna under Psykologidagarna. Gunilla Eriksson delar med sig av sina intryck.

Jag lyssnade på denna intressanta föreläsning den 30 mars och kommer här med en sammanfattning utifrån Birgittas power-point-bilder. Birgitta Ingridsdotter är geropsykolog och talade utifrån sin samlade erfarenhet av psykologiska insatser till äldre.

Kategorisering

Föreläsaren delade in äldre i tre ålderskategorier, seniorer från 60 år, äldre och gamla. Kategorierna är överlappande, men det finns vissa skillnader mellan grupperna. *Seniorerna* lever ungefär samma liv som de gjort tidigare, många är fortfarande yrkesverksamma. När det gäller äldre och gamla finns vissa skill-

nader. Biologiskt är *äldre* tydligare påverkade av de förändringar som sker medan förändringarna hos *gamla* är manifesterade i större utsträckning.

Kognitivt kan *äldre* uppleva de subjektiva förändringarna själva, medan *gamla* många gånger upplevs av andra, att de har kognitiva förändringar. Affektivt upplevs äldre som oförändrade, medan

Psykologidagarna

gamla upplevs mer flacka. Socialt sker förändringar, och förluster av vänner och bekanta är vanliga i äldres liv. Gamla blir dessutom ofta beroende av stöd och hjälp i sitt dagliga liv. Existentiellt upplever äldre fortfarande meningsfullhet i livet, medan gamla får mer fokus på den analkande döden.

Existentiella grundbegrepp

Föreläsaren presenterade ett antal sådana. Människan har en fri vilja. Vi förhåller oss **alltid** till omvärlden och bortsett från behov av praktisk hjälp har vi ett totalt ansvar för vårt förhållningssätt. Ängest är något naturligt för den åldrande människan och döden är alltid självklart att förhålla sig till.

Frageställningar

Föreläsaren beskrev ett antal existentiella frågeställningar:

- tiden som rinner iväg
- förluster av nära och kära
- frågor som Vad – Var – är meningen med mitt liv
- döden som något ofrånkomligt för oss alla

De olika grupperingarna inför eventuella insatser

Seniorerna har en livssituation, där de ofta är yrkesverksamma eller nypensionärer. Alla slags psykologiska behandlingar som används till vuxna i allmänhet kan användas för den här gruppen. I gruppen *Äldre* är det vanligt att man tycker sig ha all tid i världen, samtidigt som man vet att man har en begränsad tid kvar. Man upplever förluster rörande sig själv, av sina förmågor och möjligheter till aktiviteter och av de människor man känt. Det kan finnas en upplevelse av livet som både meningslöst och meningsfullt. Hos *Gamla* är både det fysiska och psykiska lidande i större utsträckning närvarande. Man upplever transcenden- sen, övergången till döden och släpper allteftersom taget inför det slutliga döendet – upphörandet.

Åtgärder

Hur kan man bistå personerna som behöver hjälp i sin situation?

Utredning och behandling

Det är viktigt att utreda om det handlar om depression eller sorg, kognitiv

svikt eller transcendens. För många är samtalsstöd utifrån gerontologisk kunskap en lämplig insats och här nämns också *Hands-on kroppsterapi*. Vid psyko- terapeutiska insatser är det väsentligt att tänka utifrån *gränsöverskridande* terapier med existentiellt fokus.

Sammanfattning

Du skall bli äldre själv, sade Birgitta. Du har ingen erfarenhet av att vara äldre. Men vi får inte glömma att det normala spektrat är mycket brett. Egna livserfarenheter, attityder, fördomar och föreställningar påverkar. Läs nutidshistoria! Våga prata om döden! var föreläsarens råd.

Personligen tyckte jag att föreläsningen var mycket givande och gav mig nya perspektiv.

► **Gunilla Eriksson**

Psykologrollen – vad är egentligen en psykolog?

Jonas Olsson höll ett tankeväckande seminarium hela första förmiddagen och det går att ta del av detta i sin helhet på Psykologförbundets hemsida.

Vad är kärnan i psykologprofessionen?

Så här står det på Psykologförbundets hemsida:

Psykologer arbetar utifrån kunskap om människans psykologiska utveckling för att främja utveckling eller undanröja hinder för utveckling. De har en vetenskapligt grundad kunskap för att utreda eller behandla individer eller grupper.

Psykologer har också kunskap att under- visa, handleda eller ge konsultation i psykologiska frågor till andra yrkesgrupper. I psykologens kompetens ingår kunskap om metodutveckling, forsknings- och utvecklingsarbete.

Det är ett legitimationsyrke, Socialstyrelsen, Hälso- och sjukvården utfärdar legitimation. Vad säger Socialstyrelsen om begreppen **utveckling** och **främja**

utveckling? Här fick jag mig en tankeställare. Är det här vi krockar i både samhällsdebatten och inom våra olika kontexter som psykologer? t.ex. i samband med debatterna kring Socialstyrelsen remiss: *Nationella riktlinjer för vård vid depression och ångest*. Min reflektion: Myndigheten har att arbeta med riktlinjer inom medicinska verksamheter och har som utgångspunkt: bota från sjukdom. Kan man då också omfatta en *utvecklingspotential*? Det var som om polletten ramlade ner. Vi talar helt enkelt olika språk.

Denna attitydskillnad är något som vi som profession borde lyfta fram. Vad kan vi som psykologer bidra med? Kanske använda ett annat språkbruk? Övergå från att tala om "utredning och behandling" till "utredning och intervention". Begreppet "utredning" i sig är inte problematiskt – så länge vi inte applicerar ett snävt kliniskt fokus = individutredning (i syfte att identifiera orsaker hos individen själv). Utreda kan psykologer göra på individ-, grupp- och organisationsnivå – med ökad psykisk hälsa i fokus. "Interventioner" kan vara riktade mot individ,

grupp eller organisation och ta avstamp antingen i identifierad ohälsa (behandling), i etablerad hälsa (dit man vill nå), eller i gräskalan däremellan (pedagogik, utvecklingsarbete).

Professionsgemensamma begrepp

Jonas Olsson menade att vi saknar professionsgemensamma begrepp. Vad är vårt samhällsuppdrag? vad ska vi tillföra? kliniskt, i skolan eller inom arbetslivet? Som psykologer står vi oftast inför både en akut situation, ett individuellt problem eller en grupp, men också inför kontexten som människan, gruppen befinner sig i. I grunden finns alltid en fråga om *utvecklingspotentialen* – hos individen, i omgivningen.

Jonas belyste *Antonovskys* teorier om människans utveckling till hälsa med en utgångspunkt som torde angå de flesta psykologinsatser: *KASAM* – *känsla av sammanhang* som botten i *meningsfullhet, begriplighet, hanterbarhet*. Antonovskys poäng var: det spelar roll vad vi fokuserar på – sjukfaktorer eller *friskfaktorer*. Vad gör människor friska? Vad gör

(forts. på sidan 8)

Ledarskap som friskfaktor på arbetsplatsen

Susanne Tafvelins forskning ger oss en inblick i varför människor mår bra på sin arbetsplats och hur viktig ledarens roll är genom att gynnsamt påverka det psykologiska klimatet på arbetsplatsen

Ledarskapsforskning har av tradition fokuserat på att identifiera ledarbeteenden som ökar medarbetares effektivitet. Under senaste decenniet har intresset ökat för att kartlägga vilka ledarbeteenden som även gynnar medarbetares hälsa och välmående. En orsak till detta tror jag går att finna i den skenande ohälsan i arbetslivet, med en fördubbling av sjukskrivningar orsakade av arbetsrelaterad stress under de senaste fem åren (Försäkringskassan, 2016). Min forskning fokuserar på att försöka förstå hur ledare påverkar medarbetares hälsa och välmående samt vilka mekanismer som kan förklara *när* och *varför* ledares beteende har betydelse för hur vi som medarbetare mår. Men först en kort tillbakablick på ledarskapsforskningens utveckling fram till idag.

En historisk tillbakablick

Ledarskapsforskningen tog fart i början av 1900-talet i USA och utgick ifrån ett *egenskapsperspektiv* och att ledarskap var *en medfödd förmåga*. Det gjordes många studier för att identifiera vilka förmågor som skiljer ledare och medarbetare åt i form av personlighetsdrag eller begåvning. En metaanalys av *Stogdill* (1948) visade dock att ledare inte är annorlunda jämfört med sina medarbetare. Det fanns inte fog för tesen att ledarskap är en medfödd förmåga. Däremot visade metaanalysen att stresstolerans, begåvning och initiativförmåga underlättar ledarskapsprocessen men är ingen garanti för att lyckas som ledare.

Ledarbeteenden

För många forskare blev resultaten av metaanalysen en besvikelse. Uppmärksamheten riktades istället mot ledarens beteenden – vad ledare faktiskt gör på dagarna. Studier under 50- och 60-talet jämförde olika typer av ledarbeteenden, såsom att vara relationsinriktad eller uppgiftsinriktad, och undersökte om dessa kunde kopplas till medarbetares effektivitet och trivsel. Resultaten var spretiga och visade att relationsinriktade ledare förvisso hade medarbetare som trivdes bra men inte presterade så bra. Uppgiftsinriktade ledare hade medarbetare som, när arbetssituationen var otydlig, presterade bättre än andra men samtidigt var mer stressade (Hughes, Ginnet, & Curphy, 2006).

Det var svårt att dra några säkra slutsatser om relationsinriktade eller uppgiftsinriktade ledarbeteenden var att föredra. På 70-talet kom nästa våg av ledarmodeller som menade att ledare istället bör variera sina ledarbeteenden, dvs ibland vara uppgiftsinriktade och ibland relationsinriktade, beroende på vad situationen krävde (Hersey & Blanchard, 1969). Dessa *situationsanpassade* ledarskapsmodeller fick stort genomslag och har så än idag. Det finns dock ingen forskning som stödjer dessa modeller, och studier visar snarare att det är svårt för ledare att avläsa och anpassa sina beteenden utifrån situationen (Hughes et al., 2006).

I början på 80-talet befann sig ledarskapsforskningen i kris. Många menade att, trots nästan 100 år av forskning, fanns ingen tydlig rekommendation för hur effektiva ledare ska bete sig. Ur denna kritik växte nästa våg av modeller fram. De fokuserade på kultur, symboler och visioner. Den teori som fick störst genomslagskraft var Bass teori om *transformellt ledarskap* (Bass, 1985). I korthet går teorin ut på att ledaren skapar inre motivation och engagemang hos sina medarbetare genom att förmedla en tydlig vision, vara någon som medarbetarna ser upp till och vill efterlikna, samtidigt som ledaren visar värme och omtanke, utmanar medarbetarna att utmana sig själva och pröva nya arbetssätt. Effekterna av transformellt ledarskap har sammanfattats i sex metaanalyser som visar att medarbetarna är motiverade, engagerade och presterar bättre än andra (t ex Harms, Credé, Tynan, Leon, & Jeung, 2017; Wang, Oh, Courtright, & Colbert, 2011).

Vilka ledarbeteenden främjar hälsa?

Även om transformella ledarbeteenden visat sig vara gynnsamma för medarbetares motivation och prestation så är det först på senare år som forskare intresserat sig för vilken effekt de har på medarbetares hälsa och välmående. Från början antogs transformellt ledarskap leda till stress hos medarbetare utifrån att det ökar prestationen och kanske även pressen på den individuella medarbetaren. Studie efter studie har dock visat att det är tvärtom. Medarbetare med transfor-

mella ledare inte bara presterar bättre, de mår också bättre jämfört med andra (Harms et al., 2017). Vad kan då detta bero på?

Mellanliggande faktorer

Vi har undersökt *mellanliggande faktorer* som kan förklara varför transformellt ledarskap är positivt för medarbetares hälsa och välmående. I en longitudinell studie i socialtjänsten gick effekten av ett transformellt ledarskap via en positiv inverkan på det *psykologiska klimatet* på arbetsplatsen (Tafvelin, Armelius, & Westerberg, 2011). Detta indikerar att ledare inte påverkar medarbetares hälsa direkt utan genom att påverka det psykologiska klimatet.

I en studie av ungdomsidrottare fann vi att transformella idrottsledare påverkade välmåendet hos sina adepter via tillfredsställelse av tre grundläggande psykologiska behov: *sambörighet*, *kompetens* och *autonomi* (Stenling & Tafvelin, 2014). Dessa resultat går i linje med övrig forskning som pekar på att transformella ledare påverkar medarbetares hälsa och välmående genom en positiv inverkan på medarbetares personliga och sociala resurser. Detta innebär att ledare påverkar vår uppfattning om oss själva och vår arbetsmiljö, vilket i sin tur påverkar vår hälsa.

Vi har även undersökt hur ledares egen hälsa påverkar personalens hälsa. Från början fanns hypoteser om känslomitta, dvs om ledaren mår dåligt kanske det smittar av sig på personalen. Så verkar dock inte vara fallet. Däremot har vi i en nylig studie funnit att ledare som är stressade och upplever lågt socialt stöd inte får lika god effekt av att visa transformella ledarbeteenden som ledare som mår bra (Tafvelin, von Thiele Schwarz, Nielsen, & Stenling, 2017). Mår ledaren bra och samtidigt uppvisar transformella beteenden så ökas effekten på medarbetarnas välmående. På så vis är även ledares hälsa och arbetsmiljö centrala för medarbetares hälsa.

Till sist

Avslutningsvis kan nämnas att ledarskapsforskare under de senaste åren börjat intressera sig för destruktiva former av ledarskap, utifrån nya studier som visar

att *destruktivt ledarskap* är värre för medarbetarens hälsa än vad positivt ledarskap är bra. Destruktivt ledarskap uttrycks exempelvis i att ledare får utbrott eller skriker till sina medarbetare, förlöjligar dem, tar åt sig äran för andras framgångar eller straffar medarbetare som gör fel eller inte når uppsatta mål. Detta område är fortfarande i sin linda, men min gissning är att vi framöver kommer få veta

mer om hur olika positiva och negativa ledarbeteenden tillsammans påverkar hur medarbetare mår.

► Susanne Tafvelin

Susanne Tafvelin är leg psykolog och lektor vid Institutionen för psykologi, Umeå universitet

Referenser

- Bass, B. M. (1985). Leadership: Good, better, best. *Organizational Dynamics*, 13(3), 26–40.
- Harms, P. D., Credé, M., Tynan, M., Leon, M., & Jeung, W. (2017). Leadership and stress: A meta-analytic review. *The Leadership Quarterly*, 28(1), 178–194.
- Hersey, P., & Blanchard, K. H. (1969). Life cycle theory of leadership. *Training and Development Journal*, 23(1), 26–34.
- Hughes, R. L., Ginnet, R. C., & Curphy, G. L. (2006). *Leadership: enhancing the lesson of experience* (5th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Försäkringskassan (2016). Sjukskrivning för reaktioner på svår stress ökar mest. *Korta Analyser*, 2016:2.
- Stenling, A., & Tafvelin, S. (2014). Transformational leadership and well-being in sports: The mediating role of need satisfaction. *Journal of Applied Sport Psychology*, 26(2), 182–196.
- Stogdill, R. M. (1948). Personal factors associated with leadership: A survey of the literature. *Journal of Psychology* 25(1): 35–71.
- Tafvelin, S., Armelius, K., & Westerberg, K. (2011). Toward understanding the direct and indirect effects of transformational leadership on well-being: A longitudinal study. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 18(4), 480–492.
- Tafvelin, S., von Thiele Schwarz, U., Nielsen, K., & Stenling, A. (2017). *Leading well is a matter of resources: The moderating role of leader vigour and peer support on the relationship between transformational leadership and follower burnout*. Submitted manuscript.
- Wang, G., Oh, I. S., Courtright, S. H., & Colbert, A. E. (2011). Transformational leadership and performance across criteria and levels: A meta-analytic review of 25 years of research. *Group & Organization Management*, 36(2), 223–270.

(forts. från sidan 6)

att individer fungerar på tillfredsställande nivå? i skolan, arbetsliv och ledarskap inom kliniken. Att som psykolog ha de här bollarna i luften samtidigt: *att åtgärda* – vad behöver göras akut, *att förebygga* – hur ska vi se till att sådana här problem inte upprepas, *att främja* – att både på individ, grupp- och samhällsplan sprida kunskap om och förståelse för utvecklingspotentialen – det *saluto-gena perspektivet*.

Framtiden

Även om psykologutbildningen kommer att specialiseras i olika riktningar i framtiden så pläderade Jonas för en sammanhållen grundutbildning med viktiga kärnfrågor i botten. Han kom in på hur psykologutbildningen ser ut i olika länder, inom vilka organisationer psykologer arbetar och hur dessa ser ut. Han nämner också Peter Holmquists psykologexamensarbete (2012) *En psykolog till alla – en diskursanalytisk studie av den svenska psykologiprofessionen 1990-2010*. Hur kan psykologin användas profes-

sionellt, på vetenskaplig grund, i empati och med ett professionellt förhållningssätt, på många plan i samhället? Att vidga begreppet psykologisk behandling, psykologiska insatser till att omfatta allt från långtidspsykoterapi via korttids- och krisinsatser till att bidra, på många håll i samhället, med kunskaper i psykologiskt förhållningssätt och förståelse för olika psykologiska mekanismer. Dessa tankar fick till sist verklig substans när vi delades in i smågrupper för att diskutera. ”Min” smågrupp var förutom mig själv, Zaida, gymnasist och praktikant i en verksamhet med inriktning DBT- dialektisk beteendeterapi.

Zaidas förslag vid första mötet mellan klienten och psykologen:

Psykologen bör ställa följande frågor till klienten från början:

Vill du bli kallad patient eller klient?

Varför mår du dåligt?

Hur ska du själv ta tag i din utveckling?

Vad skulle hjälpa dig?

Hur skall du kunna nå dit?

Hemuppgifter kombinerat med förslag på läsning ges. Klienten tar aktiv del i interventionen, föreslår samarbete med terapeuten som går med till träning, till bibliotek, man letar tillsammans böcker ex om ohälsa som läses tillsammans och diskuteras och särts i relation till klientens behov och lyfter förväntningar. Att få till en mer pedagogisk och samhällsinriktad syn på psykologarbetet var hennes önskan. Och med bibehållen professionalitet hos psykologen var mitt tillägg.

► Birgitta Rydén

Psykologihistoriska Sällskapet - aktuellt

Höstmöte i Umeå

Just nu planeras programmet för vårt kommande medlemsmöte i Umeå. Troligen 15:e november. Seniorpsykologerna kommer att inbjudas och vi hoppas på samma engagemang och intresse som vi mött i Linköping, Lund och Uppsala under senare tid. Vi återkommer med detaljerad information!

Psykologihistoriska sällskapets hemsida

Utökad samarbete mellan Seniorpsykologerna och Psykologihistoriska

Såväl Psykologihistoriska Sällskapet som Seniorpsykologerna har nu på sina respektive årsmöten formellt klubbat och gett sina styrelser i uppdrag att inleda ett tvåårigt försök med fördjupat samarbete över landet. Det innebär att vi från 2018 sätter ett mål så att vi med gemensamma ansträngningar åstadkommer minst en aktivitet per kalenderår i respektive region som innehåller ett psykologihistoriskt tema. Samtidigt kommer Seniorpsykologmedlemmar att erbjudas reducerad årsavgift för sitt medlemskap i Psykologihistoriska Sällskapet. Vi hoppas givetvis att fler seniorer skall ta steget och ansluta sig till Sällskapet och bidra till att värna vår gemensamma psykologihistoria. Intresserad? Gå in på www.psykologihistoriska.se och läs mer!

► Lars Ahlin

Mall för text och bilder till tidningen SeniorPsykologen

Fuente interactive lab AB som står för lay-outen av tidningen föreslår att denna mall används för att skicka in text till SeniorPsykologen:

Använd de tre rubriknivåerna härintill samt brödtext som denna i Times New Roman, storlek 12. Detta dokument skall vara fritt från bilder, indrag, ramar, tabbar, extra radbrytningar och andra designelement. Fetstil och kursiv text är tillåtet.

En sida i tidningen utan bilder och grafik omfattar 4000 tecken. (Beroende på styckeindelning och antal rubriker kan antal tecken ökas något. Skribent och redaktör diskuterar utformning av varje text. Red:s anm.)

Bilder skall levereras separat i något av följande format: jpg, tiff, png, psd, eps, pdf (ej word) och de ska vara så högupplösta som möjligt.

(Obs! lägg inte in bilder i texten. Bilderna måste levereras för sig och texten för sig till Fuente. Red:s anm.)

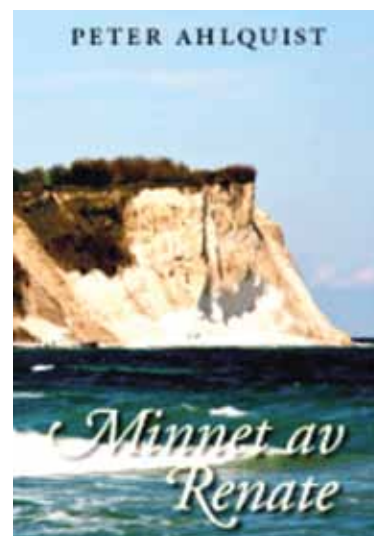
► Birgitta Rydén

BOKNYHETER

En av våra medlemmar utkommer i augusti med en roman

Minnet av Renate

Av Peter Ahlquist

”Romanen är kort, koncentrerad och tät men spänner ändå över ett helt vuxenliv och samtidigt på ett annat plan utspelar den sig under ett enda dygn. Den är en annorlunda spionroman, med vanliga människor och utan mord och hårdkokta hjältar”.

Romanen ges ut på **Arx förlag** i Malmö.

Stora Psykologpriset

delades ut den första kvällen under Psykologidagarna vid en ceremoni där de tre nominerade höll var sin föreläsning. Vinnare blev leg psykologen och författaren *Liria Ortiz* som tog emot priset av folkhälso- sjukvårds- och idrottsminister Gabriel Wikström.

Motiveringen lyder:

”Årets vinnare av Stora Psykologpriset sprider psykologisk kunskap på ett pedagogiskt och professionellt sätt. Hennes kloka, varma och mänskliga sätt att förmedla psykologisk kunskap är mycket uppskattat. Hon har vikt sitt liv åt samhällsengagemang och att arbeta med utsatta grupper såsom prostituerade, missbrukare och våldsutsatta kvinnor. Hon har skapat nya behandlingsmetoder för utsatta grupper och även spridit dessa till kollegor och övriga via utbildningar och handledning.

Pristagaren har skrivit flera uppskattade böcker om bland annat motiverande samtal, riktade både till professionella och till allmänheten, och svarar på läsarnas frågor i exempelvis Dagens Nyheter om relationer och personlig utveckling. Hon arbetar ideellt bland annat med hemlösa kvinnor samt internationellt, som i Uruguay, i projekt som syftar till att hjälpa våldsutsatta kvinnor”.

- • • • •
- **Rubrik 1** (textstorlek 26-punkt) •
- **Rubrik 2** (textstorlek 20-punkt) •
- **Rubrik 3** (textstorlek 16-punkt) •
- Brödtext (textstorlek 12-punkt) •
- • • • •

Seniorpsykologernas studiedag och årsmöte den 29 mars 2017 i Stockholm

Vi var mellan 30 och 40 seniorpsykologer som möttes i Psykologförbundets konferenslokaler på Vasagatan i Stockholm i slutet av mars för den årliga träffen med årsmöte och studiedag, i år arrangerad av seniorpsykologerna i Östra regionen

Professor Britta Ahlin Åkerman som är knuten till Nationellt **Centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa** vid Karolinska institutet inledde dagen efter samling och kaffe. Hon talade över **”Hur upptäcker man psykisk ohälsa och självmordsrisk hos äldre”**. (I höstnumret av tidningen SeniorPsykologen kommer Britta att ge en sammanfattning av sin föreläsning under Aktuell frågeställning).

Efter baguettlunchen på plats gästades studiedagen av Siv Boalt Boethius och Stefan Jern med föredrag om gruppdynamikens historia. Margreth Reiniusson refererar:

”Ett halvsekels gruppdynamiska historia” – reflektion och diskussion omkring motgångar och framgångar på minerade fält

Stefan Jern fokuserade på utvecklingen utifrån ett lundensiskt perspektiv och Siv Boalt Boethius utifrån hur utvecklingen gestaltade sig i Stockholm. En stor familj och erfarenhet av arbete på Barnbyn Skå och Långbro sjukhus, där arbetet till stor del skedde i grupper, grundade Sivs intresse för gruppdynamik medan Stefan influerades av utvecklingen inom psykiatri med den framväxande socialpsykiatri och nya terapeutiska behandlingsformer som t ex familj-, par -och grupperapi.

Ett drygt halvsekel tillbaka, under 1960-talet, präglades tidsandan av utländska influenser från bland andra Galvin Whitaker, Robert Bales, Wilfred Bion, Kurt Lewin och Wulf Feldman, och av inhemskt verksamma som t ex Arne Sjölund, Bengt Berggren, Norman Bishop, Arne Derefeldt, Åke Jerkedahl, Bo Sigrell och Gunnar Hjelholt. Nya institutioner framträder: PA-rådet, Gruppterapeutiskt Forum, EIT (European Institute for Transnational Studies of Groups and Organisations), Esalen Institute och Tavistock Institute – för att nämna några och där gruppdynamik var i fokus.

Under 1970-talet introduceras gruppdynamiken inom den högre utbildningen. I

Stockholm sker detta främst via Pedagogiska institutionen eftersom Psykologiska institutionen är mest inriktad på mätteknik. I Lund är Socialhögskolan tidig och även den då nya PEG-utbildningen, som får inslag av sensitivitetsträning. Det s.k. Nackaprojektet, med socialpsykologiskt teamarbete och grupptänkande för en psykiatri i öppen form i stället för inom slutna institutioner, initieras. AGSLO (Arbetsgruppen för studier av ledarskap och organisation) grundas 1974 och introducerar svenska grupprelationskonferenser på psykodynamisk- och systemisk grund.

Stefan berättade att inom psykologutbildningen i Lund utvecklades de s.k. Skånör- och Klinta-internaten som från 1980 genom Anders Hallborg fick en struktur som närmar sig den modell som används inom Tavistock’s gruppdynamiska Leicesterkonferenser. Efter några år knöts erfarenhetsmomenten till teori, och analyser av gruppprocesser gjordes med inspelat material. Kursen fick hög status och deltagande i AGSLO-konferenser kunde finansieras. Nya videoinspelningar gjordes under år 2000 för att få en starkare organisationsanknytning och Magnus Larsson knöt arbetskonferenserna närmare till organisationskurserna. I 2003 års studieplan gjordes tydligt att dessa moment skulle bli en del av ämnet och externa konsulter och konferensledare blev standard. Från 2011 utvecklades modellen vidare av Johan Grant, Bengt Brattgård och Louise Edberg.

Ända från början uppfattades gruppmomenten som kontroversiella och ryktesspridning var legio. Uttalanden från namnkunniga personer som ”grupp är farligt”, ”man blir dum i grupp” och ”amerikanska spektakulära trollerikonster” förekom. Socialhögskolans gruppdynamiska moment anmäldes av andra verksamma akademiker vilket bland annat ledde till att ITP kontaktade Psykologförbundets etikråd i frågan om reell frivillighet och att Bengt Göransson från PA-rådet tillsammans med Stefan Jern utformade *Riktlinjer för gruppdynamisk utbildning* i mitten på 80-talet. För att öppna upp mot den övriga akademiska världen bjöd man in ”observatörer” till olika uppdrag, t ex som administratörer.

Trots attacker och skandalartiklar har kursen nu givits i 46 år med bara en termins uppehåll.

Siv kom i kontakt med gruppdynamiskt arbete genom Wulf Feldman som var handledare på Barnbyn Skå. Redan 1962 deltog Siv i sin första workshop med inriktning på grupp under ledning av Galvin Whitaker. Hon kom i kontakt med Alfred Bions teorier och anslöts till Robert Bales forskargrupp på Harvard University. 1967 deltog Siv i en workshop med Arne Sjölund och kom sedan att översätta hans övningar till svenska. Under sin första Leicesterkonferens 1973 introducerades Siv för gruppbegrepp som *ramar, gränser* och *huvuduppgift*. Året därpå deltog hon för andra gången och då var även Bengt Berggren deltagare. Väl tillbaka i Sverige grundade Siv tillsammans med Bengt Berggren, Lars Börje Löfgren, Imre Szecsödy m fl AGSLO 1974. De första åren gavs konferenserna på engelska men så småningom på svenska tillsammans med Britta Högberg och Stefan Jern. Söktrycket var stort och man kunde få vänta flera år på en plats. Efter att ha deltagit i träningsdelen i Leicesterkonferensen har Siv varit anlitad som konsult eller konferensledare i Norge, Holland, Tyskland, Israel, Australien, USA, Storbritannien, Danmark, Finland ...

Inom utbildningssystemet i Stockholm anordnades tidigt ”workshops med inriktning på grupp” men detta blev inte långvarigt på grund av intern kritik mot all aktivitet som kunde associeras med grupprelationskonferenser. En ganska strukturerad form fick förekomma på psykologiska institutionen ledda av bland andra Lars Gustafsson. På andra institutioner som till exempel Ericastiftelsen förekom en serie gruppsamtal som del i utbildningssystemet.

2008 inleddes diskussioner med Magnus Sverke, professor vid enheten för arbetsliv och organisation vid Stockholms universitet, om en specialistutbildning med inriktning på organisationspsykologi. Efter två års hanterande av synpunkter på dynamiska gruppprocessers lämplighet blev utbildningen verklighet. Siv drev den två-åriga utbildningen tillsammans med Gunnela Westlander. En

delkurs handlade om ”den inre dynamiken i organisationer” och innehöll en endags intergruppövning med tillämpning av grupprelationsteoretiska tankegångar. Kursen ges inte längre.

Siv och Stefan avslutade sitt seminarium med att ge sina erfarenheter omkring introduktion av grupprelationsaktiviteter: förankra uppifrån i den egna organisationen, ha en forskningsöverbyggnad, säkra öppenhet, knyt ihop teori och gruppdynamiska inslag, skapa tillit i organisationen genom att utforska de gemensamma grundvärderingarna och skilj på ”hemmabeteende” och ”konferensbeteende”.

Denna korta sammanfattning kan på intet vis göra rättvisa åt detta intressanta seminarium. De flesta av oss seniorpsykologer som deltog i studiedagen var med på resan från 60-talet och mycket kunde kännas igen, skrattas åt och saknas och vi kunde dela många erfarenheter med varandra.

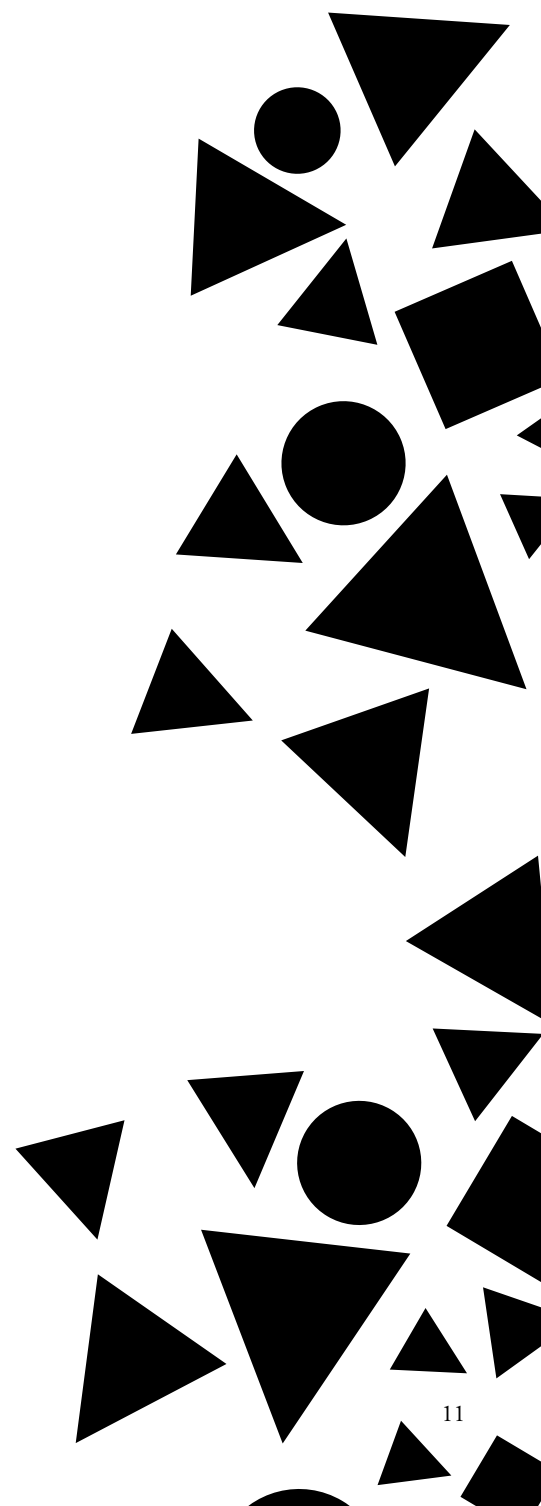
Så tack så mycket, Siv och Stefan!

► **Margreth Reiniusson**

Årsmötet

Ordförande **Gunvor Bergquist** hälsade välkommen. Ingela Palmer valdes till ordförande och Margaretha Holmgren till protokollförare vid mötet. Ordförande för föreningen omvaldes för ett år och Lars Ahlin, Jan Forslin, Gunilla Eriksson samt Ulla-Britt Selander valdes på två år. För Jan Forslin var det ett nyval. Birgitta Rydén och Britt Wiberg har ytterligare ett år kvar på sin mandatperiod. Till revisorer omvaldes Hans-Olof Lisper och Margaretha Holmgren med Marianne Nilsson och Hans Åberg som revisors-suppleanter. I valberedningen omvaldes Brita Tiberg, Gerty Fredriksson och Ingrid Göransson med Anna Kylliki som suppleant.

Festmiddagen på kvällen intogs på restaurang Reval vid Mariatorget och var avslutningen på en stimulerande studiedag där vi i trivsamt miljö, med en god måltid och i ca 25 seniorpsykologers sällskap hade en givande kväll tillsammans i ett sorl av våra engagerade samtal.

ATT SOM PSYKOLOG VARA CHEF ÖVER PSYKOLOGER

Kerstin Nyberg reflekterar över rollen som chef för kolleger – psykologer – under många år inom Göteborgs stad i en intäktsfinansierad verksamhet – köpa-sälj – och över vad en sådan organisation kan betyda för utövandet av psykologyrket och för det kollegiala samarbetet

Det började i det "lilla" chefskapet – med ett samordnarskap

Min resa som chef började med att samordnaren för den lilla psykologgrupp jag tillhörde oväntat skulle sluta. Jag fanns inte på plats just då – annars hade jag troligen blivit tillfrågad som "näst äldst" i gruppen. Nu fick en annan person i gruppen tillfälligt uppdraget medan man förberedde annonsering. Så kom annonsen och jag kom i bryderi – skulle jag på kvinnors vis backa tillbaka och låta hen vara kvar? – eller skulle jag ta upp striden och sannolikt, med min större erfarenhet, konkurrera ut hen. Jag tog striden och fick tjänsten med starkt stöd från både chef och övriga arbetskamrater.

Året är 1982 och jag skall nu försöka "rekonstruera" mitt chefskap för att belysa de utmaningar och svårigheter jag som chef för psykologer ställts inför, men också de stora möjligheter jag haft att påverka, utveckla och skapa en bra arbetsplats. För mig har chefskapet varit ett av mina viktiga och svåra uppdrag som psykolog. Jag hade aldrig någon tanke på att bli chef – det var ju psykolog jag var. Det fanns (finns?) också en viss tveksamhet mot psykologer som ville bli chefer, både i omvärlden och i psykologkåren. Den tveksamheten fanns också i vår grupp från början. Som samordnare var huvuduppgiften "att kalla till möten". Det ändrade sig ganska snart. När jag nu hamnade i chefskapet upptäckte jag hur roligt det var, ett annat slags psykologarbete.

Chefskapets olika perioder

Den kontext jag som chef befunnit mig i under åren 1983 - 2005 är kommunal verksamhet inom Göteborgs stad och chefskapet kan indelas i tre perioder. Den första innebar att leda en av fyra psykologgrupper inom Socialförvaltningen för arbete inom förskola och socialtjänst, för vår del på Hisingen. Vid den andra periodens start, 1990, bildades stadsdelsförvaltningar och därmed sex psykologenheter, nu även med psykologer från skol- och omsorgsförvaltning. På Hisingen skulle sex stadsdelar förses med psykolog-kompetens. Den tredje perioden innebar att jag 2001, i samband med andra chefsuppdrag, gick från att vara direkt chef för psykologenheten till att bli överordnad den nytillträdde psykologchefen. Artikeln berör de två första perioderna.

Intäktsfinansiering, en komplikation

Ord på modet i slutet på 1980-talet var decentralisering och mål- och ramstyrning. Trots det lyckades vi avvärja flera försök att även decentralisera psykologerna, d.v.s. splittra grupperna. Det kostade oss vår finansiering – "om man inte kan dela upp psykologerna kan man åtminstone dela upp deras pengar" var (den outtalade) tanken. 1988 gick vi in i det som kallas intäktsfinansiering eller vardagligt "köpa-sälj". Vi hade nu ett antal beställare, som ägde "våra" pengar. Och finansieringsformen fortsatte in i den nya organisationen. Det vållade vissa komplikationer, som jag beskriver längre fram.

Att bli chef i och över den egna gruppen

Att bli chef i sin egen grupp – det går inte, sägs det ofta. Jag har svårt för sådana kategoriska uttalanden. Det är annorlunda, förstås, än om man kommer som ett oskrivet blad utan relationer till någon. Men man får hantera det – med de svårigheter och styrkor det innebär.

Det kanske var en fördel att vi fick växa in i chefskapet – både gruppen och jag. Det tog något år innan det blev ett formellt chefskap – med rätt att anställa, med ansvar för ekonomi och med rätt (och

skyldighet) att leda och fördela arbetet. Det är också klart att min relation till dem, som jag anställt, var helt annorlunda än den relation jag hade till mina tidigare arbetskamrater.

Ibland gjorde det ont. Som när jag insåg att min delaktighet i gruppen alltid måste präglas av chefskapet. Att det fanns en gemenskap, som jag inte längre hade tillgång till. Jag hade gjort mitt val utan att riktigt kunna föreställa mig vilken påverkan det skulle komma att ha när det gällde relationerna till de andra. Det lärde mig erfarenheten – det var nyttigt även om det gjorde ont.

Att vara psykolog och chef

I psykologyrket ligger en träning i att **härbärgera**, som jag haft stor nytta av som chef. Det talas ofta om fördelarna med transparens men min uppfattning är att för stor transparens hos chefen, att alla känslor ligger på ytan, skapar oro hos gruppen. Om något väckt starka känslor hos mig har jag snarare valt att "sova på saken" tills jag fått ordning på mig själv. Då är det läge att involvera de andra.

I psykologyrket ligger en strävan att vara **empatisk** men chefskapet kräver också något annat – gränssättande, kravställande. Jag har mött många chefer, som drunknat i sina medarbetares olyckor. Mitt medvetna förhållningssätt gav utrymme för gruppen att vara empatiska mot varandra. Det var inte alls säkert att det var till mig man gick med bekymmer utan till varandra. Mycket försiggick som jag inte visste och inte behövde veta. I stället litade jag på att de själva klarade ut situationerna.

Som psykolog är man väl skolad i ett **etiskt förhållningssätt**. Det var mycket viktigt också i mitt chefskap. Vad det etiska förhållningssättet innebär är svårt att kort sätta ord på. En filosof beskrev det som "att ge den andra vad den behöver, inte vad den vill ha" – något att sträva efter. Mitt engagemang inom etiken ledde till att jag under åren 1993 – 1999 var medlem respektive vice ordförande i Etikrådet inom Psykologförbundet, ett både stimulerande och svårt uppdrag.

Under mina år som chef höll jag fast vid att jag ville ha **egna psykologuppdrag** för att kunna utveckla den sidan av min yrkeskompetens. De första åren arbetade jag, precis som de andra, med uppdrag från Hisingstadsdelarna. I och med köpa-sälja-systemet ville jag tydligt skilja på mina två roller – utförarchef och psykolog och valde alltmer uppdrag från andra delar av staden eller externa uppdrag.

Att som psykolog vara chef över en grupp som utifrån sin legitimation arbetar under eget yrkesansvar

Min uppfattning är att det gäller att vara "lagom" mycket chef, att hålla sig lite på avstånd, när det gäller det vardagliga arbetet. Det förutsätter stor tillit till de anställda och kunskap om deras kompetens – en tillgång då att själv vara psykolog. Men det förutsätter också en skyldighet att ingripa om det känns som om något håller på att gå snett.

Där är psykologer, precis som alla andra, väldigt olika. Några bad ofta om rådgivning, andra skötte sig helst själva. Jag försökte svara upp emot de olika behoven, men också vara så pass införstådd med varje psykologs arbetssituation för att kunna se när arbetssituationen blev för pressad – eller för svår – även för dem som egentligen inte ville ha någon inblandning. Ingen särskilt lätt balansgång. Rådgivningen kunde handla om allt från metodfrågor till svårigheter att handskas med vissa ärenden, allt från att leva upp till rollen som

”köpt” psykolog till att skriva utlåtanden i omhändertagandeutredningar.

Mitt ansvar var också att se till att psykologerna hade annat stöd, när det behövdes. För dem, som bland annat arbetade med lång- och korttidssterapier, var det självklart att ha en extern handledare. För dem, som mest arbetade konsultinriktat, var behovet inte lika tydligt. Där blev kamrathandledning inte minst viktigt, t.ex. inom de metodutvecklingsgrupper vi bildade för olika verksamhetsområden. Där såg jag att mitt ansvar framför allt låg i att skapa ”infrastrukturen” och sedan lita på att psykologerna använde strukturerna på ett klokt sätt.

Intäktsfinansieringens komplikationer – och möjligheter

Intäktsfinansieringen ställde detta med statuskillnader mellan olika typer av uppdrag på sin spets. Genom vår prissättning blev det tydligt att vissa uppdrag värderades prismässigt högre än andra. Det ledde till många diskussioner om vad som var svårast/lättast, viktigast/mindre viktigt. Prissättningen medförde också skillnader mellan psykologernas intäkter – vilket ledde till frågan ”vems är pengarna?”

Jag insåg att ett individualistiskt perspektiv fullkomligt skulle slå sönder gruppen som var så viktig för oss alla – det var där man hämtade sin kraft – och var därför väldigt tydlig med att **alla pengar var gruppens**, inte bara i ord utan även i hur jag valde att presentera ekonomiska resultat m.m. Jag försökte också skapa ”egenuppdrag” för den som inte hade full sysselsättning, t.ex. vara biblioteksansvarig – ett uppdrag som inte gav pengar men ändå tillförde något till gruppen.

Det fanns också en önskan om att alla nya uppdrag skulle ”läggas på bordet” så att alla fick möjlighet att välja ”de spännande uppdragen”. I realiteten fanns inte den möjligheten – uppdrag måste ges till den med **kompetens och tid för uppdraget**. Man kunde naturligtvis uttrycka önskemål men valet var mitt.

För att ytterligare stärka grupp känslan arbetade vi mycket med **gruppidentiteten** – vilka är vi? vilka vill vi vara? vart är vi på väg? Stommen i det arbetet blev **Trädet** (se bilden) där det var tydligt att hela verksamheten hänger ihop – alla uppdrag är lika viktiga. Det blev många studiedagar på teman som *Vad ger status i gruppen? Vår människosyn; Våra förhållningssätt; Våra roller och ansvar; Metoder – definitioner och utvecklingstankar*. Diskussionerna fördes i smågrupper, dokumenterades och presenterades för övriga. Därefter gjorde jag en sammanställning av diskussionerna, vilket förde arbetet framåt.

Att arbeta som chef för psykologer – mina erfarenheter

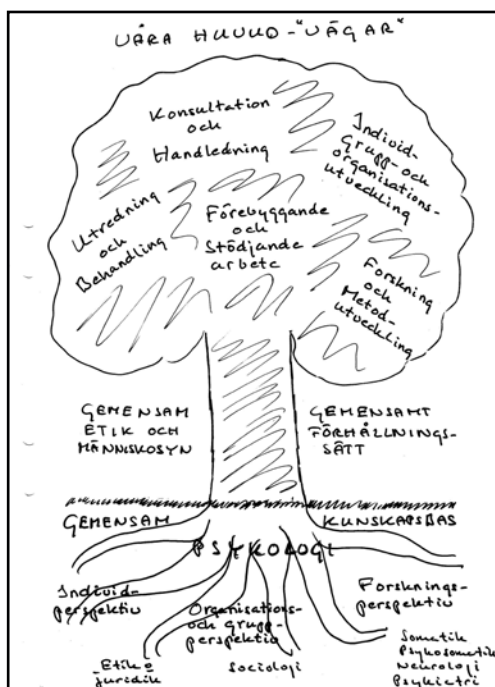
Som chef var jag uppkopplad hela tiden – inte med mejl och SMS som nu – utan i hjärnan, som ständigt höll på att grunna på något. Som psykologer är vi bra på att **problematisera**, vilket var vad jag gjorde. Att vrida och vända på saker, hitta olika infallsvinklar och även olika strategier. Ett roligt arbete, men också ansträngande i

längden. Jag satte en ära i att hitta – inte den bästa för den finns sällan – utan en tillräckligt bra lösning, som de flesta kunde acceptera. Att driva saker till sin spets, till konflikt, var sällan min strategi även om det behövdes vid några tillfällen. Det här är ett arbetssätt som kräver **dialog** och som tar och måste få ta **tid**.

Arbetet, inte minst genom intäktsfinansieringen, innebar mycket **administrativt arbete**, som jag oftast gjorde på helger. Många chefer klagar över administrationen som om den bara är tidskrävande, inte viktig. Därför blir också administratörens arbete ofta underskattat. Jag har aldrig känt det så. Min erfarenhet är att det är av stor betydelse att det administrativa fungerar – det ger stabilitet och trygghet för medarbetarna och en känsla av att chefen och administratören har koll – här behöver man inte vara rädd för några obehagliga överraskningar. En tydlig och överskådlig bild av gruppens prestationer och ekonomiska situation är också ett bra sätt att involvera alla, vilket leder till att alla är beredda att ta ansvar för gruppens arbete.

Alla, trots lång utbildning, är faktiskt inte så kompetenta. Eller – det är svårt att hitta uppdrag, där deras kompetens kommer till sin rätt. Att hitta utvecklingspotentialen hos alla har alltid varit viktigt för mig. Då handlar det om att ta det **onda med det goda** – inte överse med svagheter men inte heller fokusera för mycket på dem – utan försöka hitta den uppdragsmiljö, som överensstämmer med de starka sidorna. Å andra sidan behövdes ibland en liten knuff för att våga gå in i nya uppdrag, när jag såg en potential som personen själv inte såg.

Den största utvecklingspotentialen finns i gruppen det är min övertygelse. Den goda gruppen är den där man tillåter varandra att växa och har överseende med varandras knepigheter, rentav känner värme inför allas våra rätsidor och avigsidor – en vision, kanske orealistisk, men något att sträva mot. Inte så att vi alltid lyckades, det fanns konkurrens, konflikter och kriser hos oss också. Men på något sätt, med allas hjälp, tog vi oss igenom det svåra – kanske därför att alla insåg värdet av gruppen. Dessutom hade vi roligt – t.ex. i lunchrummet, där man möttes av glada skratt, men också vid gemensamma utflykter och studiebesök som förenade.

Trädet

Vikten av chefskollegor

Att vara chef är ensamt, sägs det. Ja, i bemärkelsen att alltid vara utanför gruppen. Därför var det oerhört viktigt för mig att ha chefskollegerna i de andra Psykologenheter. Vi planerade utbildningar, för grupperna och för oss själva. Vi utbytte – och ibland konkurrerade om – uppdrag. Vi stöttade och tröstade varandra. Vi befann oss också i en kontext där psykologer med chefsfunktioner inom såväl kommunen som regionen hade olika typer av nätverk, vilket bland annat ledde till gemensamma handledarutbildningar under många år.

► Kerstin Nyberg

Kerstin Nyberg är leg. psykolog med specialistbehörighet inom Pedagogisk psykologi. Hon har varit verksam inom Göteborgs Stad, som chef för Psykologenheten m. fl. verksamheter, med uppdrag inom förskola och socialtjänst samt centralt inom kommunen med konsultation, handledning, organisationsutveckling och chefsutveckling.

Händelser i regionerna

● Norra regionen

Liten salongsmusik med hemlig gäst

Programgruppen hade en spännande titel på ett av vårprogrammen, hemma hos Monica och Hans Åberg. Den 18 april var en varm och solig vårdag. Gästen var ingen mindre än en för oss psykologer känd och uppskattad lärare och examinator: prof. emer. Lennart Melin från Institutionen för psykologi. Han är även jazzmusiker och har haft ett stort musikintresse sedan tonåren.

Under två timmar fick vi ta del av Lennarts och Hans personliga berättelser om hur deras musikintresse började och vad musiken betytt och betyder i deras liv. De varvade sina favoriter och CD-skivor och delade med sig till oss på ett avslappnande och personligt sätt. Bland Lennarts favoriter fanns Maynard Fergusons *Maria* och Count Basie med *April in Paris* men även sådana röster som Monica Zetterlund med *Imorron*, Frank Sinatra med *New York* och förstås Jussi Björling med *Nessun Dorma*. The Real Group hade gjort ett stort intryck på Lennart. Dessutom hade han ett personligt minne av en dirigentlektion för Sergiu Celibidache!

Salongsmusik

Parallellt mellan musikvalen läste Hans *Liten salongsmusik, 1943* av Göran Tunström, som gavs ut i samlingen *Det sanna livet*, vilket gav ytterligare en dimension på njutningen.

I pausen bjöds vi på te och nybakade scones med ost och hemlagad marmelad och fick tid för att umgås med våra kollegor.

Bland det som Hans hade valt fanns äkta salongsmusik med Tosellis *Serenad* och Ladies Only med *Noveltyflickan*, mäktig orgelmusik av Mendelssohn och så ett körstycke som Hans själv hade varit med och spelat in: Wilhelm Stenhammars *I Seraillets Have*. Vi fick även lyssna till levande flöjtmusik i Olof Johanssons *Mördar-Cajns polska* och Byss-Kalles *Slängpolska*.

Tillsammans stämde vi upp till en egen kör och sjöng, till trumpet- och pianoackompanjemang, *Nu tändas åter ljusen i min lilla stad*. Som avslutning blev det förstås marschmusik: *Under blågul fana*.

Då vi gick hem kunde vi sammanfatta att vi hade fått en mycket personlig och på flera sätt alldeles unik musikupplevelse som känslomässigt fanns med oss länge och – som någon så fint uttryckte – ”god balsam för själen”.

Tack Hans och Monica som bjöd in oss till ert trevliga och kreativa hem och tack Lennart och Hans för den fina musikupplevelse ni gav oss som inledning på våren och Valborg i Uppsala!

► Elsa Grahn

Vårlunch i en glipa sol

Har ni glömt att vi egentligen hade en väldigt lång och kall vår?! Men där i början av maj hade vi några riktigt fina dagar, och då, den 3 maj, hade vi prickat in att ha vårlunchen. Den har inga andra ambitioner än att få träffas under angenäma former. Tanken att hylla födelsedagsbarn med en särskild måltid känns inte längre aktuell, utan alla ska med. Vi blev dussinet seniorpsykologer som kunde ses i restaurangen på en märkesbyggnad som heter duga, Uppsala slott. Samtalen flöt mellan dagsaktualiteter, vad man hunnit med sedan sist, vad sommaren möjligen skulle bjuda på och rentav vad vi ville göra av höstens program. Var det så att vi avslutade måltiden med sommarens första glass, eller hur var det?

► Hans Åberg

● Södra regionen

Myter och övertro i det psykologiska fältet

Kommentarer kring Christer Forsbergs föredrag i februari i år.

Christer svepte över ett mycket brett och viktigt fält, på många sätt aktuellt inte bara inom psykologin utan även i ett bredare samhälleligt sammanhang. Tänk bara på t.ex. det nu politiskt aktuella begreppet ”alternativa fakta”. Christers idérika diskussion av myter inom psykologin uppskattades mycket och ledde till hög grad av aktivitet bland åhörarna i form av en mångfald av frågor och reflektioner.

Christer inledde med en del personliga erinringar där filosofin verkar vara ett genomgående tema, med start (?) från gymnasiet. Hans bakgrund innefattar arbete som psykolog några år inom barnpsykiatri och därefter många år inom vuxenpsykiatri. 1997 disputerade han på en avhandling om det psykiska energibegreppet. Hans teoretiska inriktning har främst sitt ursprung inom psykoanalysen.

Som en sammanfattning av föreläsningen

Christer Forsberg

tar jag här kort upp olika ämnen som Christer berörde. Instrumentalismen och pragmatismen inom psykologin ter sig alltför ofta förhärskande både i teori och praktik. Det som blir sanning är det som finns på någon lättillgänglig nivå och ägs av den som bestämmer. Evidensbegreppets speciella definition, med sitt huvudsakliga ursprung i de medicinska, naturvetenskapliga vetenskapernas behov, har skapat problem även för forskningen inom psykologin. T.ex. det som inte konkret kan bevisas eller med speciella evidenskriterier från andra vetenskaper blir betraktat som lögn. Psykologin har i alltför hög grad låtit sig påverkas av forskning och åsikter från andra vetenskaper. Fysiken, med t.ex. Hawking, anges som ett område som haft påverkan, t.ex. när det gäller energibegreppet. Ett exempel från ett annat naturvetenskapligt område är ett uttalande från en känd forskare: "själen kan ej påverka kroppen". Tror man verkligen på detta avslöjar detta en djup okunskap om flera decenniers forskning inom psykosomatiken.

Christer berörde åtskilliga teman inom föreläsningens ämne "myter och övertro med anknytning till psykologin" och som jag här endast kortfattat nämner några exempel på: materialismen som övertro, robotar och datorer förmänskligade, (Alan Turing), positivismen och fenomenologin. Vidare berördes här också tankarna om medvetandet som "emergent development" kopplat till "uralstringsteorin" – "liv ur smuts". Enligt min mening är här en tydlig likhet med den fysikaliska kosmologiteorin om universums uppkomst och utveckling. Intressant är vidare den ångest som skapas av att ej förstå det psykologiska = psykofofi. Och referensen till Szekelys arbeten kring kreativitet (creative pause) som också betonar betydelsen av enskilda fall inom vetenskapen.

Mätningar inom psykologin togs särskilt upp i föreläsningen. Som exempel berördes bl. a. Konrad Lorenz revirmätningar. Christer underströk att naturligtvis är psykiska skeenden och mentala fenomen mätbara. Detta som svar på att vissa företrädare inom naturvetenskapliga ämnesområden fortfarande förnekar detta. Christer berörde också kritiskt de så kallade GAF-mätningarna som märkligt nog användes flitigt inom de medicinskt-psykiatriska fältet. Flera andra problemområden diskuterades i föreläsningen varav här ska nämnas några till: ADHD, olika aktuella terapiformer, enskilda fall, "tubbning", hjärnans plasticitet etc. Som läsaren av detta förstår väckte föreläsningen många tankar, idéer och frågor bland åhörarna.

► Bertil Nordbeck

Psykologen som författare

Onsdagen 5 april inledde vår kollega och seniorpsykologen Peter Ahlquist, en diskussion under rubriken "**Psykologen som författare**" – reflexioner och diskussion kring hur författandet påverkas av att man är psykolog?" Peter reflekterade över sin bok "Det egna fallet" som är en självbiografisk berättelse om barndomen, uppväxten och vägen till psykologyrket. Den som läst boken märker nog att berättelsen genomgående är tämligen rak och befriande fri från hämmande självzensur och generös även när det gäller författarens känsligare tillkortakommanden. Kanske har psykolog- och psykoterapeutbakgrunden här bidragit till att filtren känns tunna eller är helt borta i berättelsen?

En engagerande diskussion följde där åsikterna huruvida psykologer skulle påverkas av sin psykologerfarenhet i sitt författande gick isär. Kan självreflexion och psykologiska insikter ge författarskapet större djup och frihet i uttrycket eller är författarrollen i sig det som ger motiv att utforska sitt eget själsliv? Vilket är hönan eller ägget?

Peter Ahlquist

Egna alster i byrålådan

Måna deltagare vittnade om att man har textalster till noveller och böcker i sina byrålådor men självförtroendet och brist på praktisk kunskap om bokutgivning hindrar de flesta att ta det steg Peter gjort. Men erfarenheten att skrivandet hjälpt de flesta av oss i livet var tämligen allmän och att "få skriva av sig", inte minst i stunder av psykologiska känslor av kris, tycktes vara allmän hos deltagarna, av diskussionen att döma.

En mängd intressanta litteraturtips och exempel kom upp i vår diskussion och avslutningsvis citerade Peter från den nyligen utgivna romandebuten med titeln "Minnet av Renate". En bra avslutning som kanske kan bidra till att fler psykologer inspireras att ta steget och publicera sina alster.

► Lars Ahlin

Vårutflykt på Kullahalvön

En relativt kall eftermiddag i maj inleddes med god lunch på Krapperups Slottscafé, speciellt öppnat för oss drygt tjugo seniorpsykologer som mött upp. Sedan tog vi en lång promenad i Krapperup slottspark som ligger i Nyhamnsläge, mellan Höganäs och Mölle. Många trädgårdsintresserade besöker Sofiero slottspark, men glömmer eller känner inte till denna närliggande kulturskatt som är ett av Skånes äldsta slott med anor från 1300-talet. Slottet med sina vallgravar är från 1500-talet och parken från 1600-talets barockperiod. Därefter har parken successivt förändrats till landskapsträdgård. Parken är öppen året runt för besökare. Här finns många gamla träd, varav en del är exotiska.

Vårutflykt

Händelser i regionerna

Vidare bar det av till *Brunnby Kyrka*. Brunnby har fått sitt namn från den källa som ligger cirka 200 meter söder om kyrkan och som under medeltiden sprang fram och bildade en bred bäck med rinnande vatten året om. På 1100-talet byggdes kyrkan i romansk stil med långhus och kor. På 1400-talet byggdes tornet, det södra vapenhuset och den norra korsarmen i gotisk stil. Valv slogs och i dessa gjordes kalkmålningar. Flera av dessa har bevarats väl till våra dagar och vi fick lyssna till en inspelad guideröst om kalkmålningarna i kyrkohögtalarna och vi insåg att några av målningarna är helt unika för nordisk kyrkokonst. Kyrkogården är central i Anders Österlings dikt "Den blå hortensian" och 1967 spelade kyrkan en roll i tv-serien Kullamannen.

Kalkmålning i Brunnby kyrka

Efter god mat, natur och kultur välkomnades vi alla hem till vår medlem Gerty Fredriksson och hennes syster där vi bjöds på eftermiddagsfika i det vackra Nyhamnsläge. Här diskuterades om allt från det goda baket till åsikter om Socialstyrelsens riktlinjer för psykologisk behandling vid depression. En fullmatad eftermiddag där vi fick ett inspirerande smakprov på vad Kullahalvön har att bjuda.

► Lars Ahlin

● Västra regionen

Försummar BUP försummade barn?

Ole Hultman, psykolog och psykoterapeut, mångårigt anställd på BUP i Göteborg och som nu arbetar som psykolog för flyktingbarn, föreläste i november för seniorpsykologerna i västra regionen utifrån sin doktorsavhandling. Han har forskat kring omfattning och behandling av misshandlade barn, som besöker BUP. Studien handlade om hur stor andel BUP-patienter som varit utsatta för våld och vilka psykiska symtom dessa hade. Studien är baserad på strukturerade intervjuer. Behandlingen som erbjöds var traumafokuserad KBT eller vad som kallades traditionell BUP-behandling.

De olika typerna av våld man sökte var:

misshandel (fysisk, psykisk, sexuell)
försummelse (emotionell eller fysisk)
dysfunktionella familjer (partnervåld, missbruk, psykisk sjukdom, kriminalitet, separationer, skilsmässor)

Hultman började sin studie med att studera partnervåld. Han noterade skillnaden av partnervåld om det spontanberättades vid anamnesupptagandet eller om det togs upp som en rutinfråga i anamnesen eller om föräldrarna fick svara på enkät om frågan. Skillnaden blev i nämnd ordning 6% - 21% - 36%. Man fick kringgå rutinerna och ha individuella samtal med respektive mamman och pappan. Vanligast var att misshandeln skett mer än ett år (vanligast mer än tre år) i tiden. 36% av mammorna bekräftade våldsutsatthet i studien.

I studien frågade man 570 barn 9-17 år om fysisk misshandel, partnervåld och våld utanför familjen. Man fann att 50% inte alls var våldsutsatta, 14% hade varit utsatta för misshandel, 14% hade bevittnat våld och 22% hade både varit utsatta för våld och bevittnat våld. Symtomen skilde sig inte mellan de som varit utsatta för eget våld och där det varit våld i familjen. De *dubbelt utsatta* hade mer PTSD och höga nivåer på SDQ (Strengths and Difficulties Questionnaire). Den dubbelt utsatta gruppen mätte sämre än de som varit utsatta för en sorts våld. Det visade sig att de hade ADHD-liknande symtom. Detta är ett observandum med tanke på diagnosticering.

Vid planering av behandling av barnen fick personalen välja traumafokuserad KBT eller sedvanlig BUP behandling. Resultaten visade ingen skillnad.

Vad betyder resultaten för BUP?

För att upptäcka våld måste behandlaren aktivt fråga om det. Utan skydd kan utredning och behandling bli meningslös och skadlig för barnet. Resultat av insatser kan utebli eller patienter droppar av behandlingen i förtid.

Rutinmässigt frågande om våld är en process som tar tid att införa – stöd från ledningen är oundgänglig. Hinder ligger hos behandlarna; patienter tar inte upp frågorna.

Om våld har förekommit måste fördjupande frågor ställas, en komplicerad process, som kräver strukturerade frågor – och utbildning av behandlaren.

Traumafokuserad behandling har visat sig effektiv för våldsutsatta patienter

Ole Hultman fann senare att den implementering av metoden som han önskat inte vunnit insteg på BUP-mottagningarna i Göteborg. Detta fick oss att diskutera hur denna viktiga kun-

skap som han kommit fram till skall kunna vinna större gehör, vad som krävs för att få till fördjupning både av arbetet kring diagnostisering och specifika behandlingsinsatser inom den nutida BUP-organisationen.

► Ulla Davidsson

Fakta om Faktum och hemlöshet i Göteborg

Sarah Britz, ansvarig utgivare av tidningen Faktum, höll nu i vår en näst intill bejublad föreläsning för Västra Kretsens Seniorpsykologer. Lika stor som besvikelsen var över trilska teknikaliteter i starten, trots minutiösa förberedelser, lika stor var tacksamheten och glädjen över en inspirerande föreläsning.

Sarah Britz, med 20 års erfarenhet som journalist i främst samhällsfrågor på Göteborgsposten, berättade att hemlösheten ökar, trots att detta inte syns öppet ute i samhället. I Göteborg finns ca 500 hemlösa barn varav av 51 av dem för nuvarande bor på hotell. År 2014 fanns i staden 3.435 registrerade hemlösa och således utestängda från bostadsmarknaden. Under ett år har en ökning skett med 3%. Av dessa är 77% ensamhushåll. Antal hushåll med barn är 22%, och antal hushåll som saknar social problematik har ökat med 9%. I gruppen finns också nyanlända. Hemlöshetsgruppen omfattar dels de med akut hemlöshet, de som f.n. bor på institutioner och de som ordnat ett kortsiktigt boende. En grupp som också ökat under senare år är de unga, som trots att de förvärsarbetar och därmed har inkomst, har svårt att få tillgång till bostadsmarknaden. Hemlösheten i Europa ökar f.n. katastrofalt.

En otrolig uppgift var den att Göteborgs kommun räknar med att ordna boenden, vilket ju lagen föreskriver, för en miljard kronor nästa år.

Sarah talade med inlevelse och empati om sitt besök i Rumänien, där fattigdomen är skriande och fasansfull. Vissa områden kan ha 70% arbetslöshet.

Faktum

Tidningen Faktum startades i Göteborg år 2001 och sysselsätter för nuvarande 500 försäljare. Tidningen har kontor i Göteborg, Malmö och Helsingborg men försäljare kan sälja tidningar i 8 kranskommuner i samarbete med kyrkor och organisationer. Försäljaren köper tidningen själv för 30 kronor och säljer den för 60 kronor. Att sälja Faktum är ett arbete.

Varje försäljare är således en småföretagare som skulle kunna skatta för sin försäljning. Dock medger skattereglerna att detta ses som en hobbyverksamhet. Till skillnad från i Stockholm, där säljare av tidningen *Situation* måste vara inskrivna inom psykiatri, socialtjänsten etc. finns inga sådana regler i Göteborg.

Säljaren skall ha giltiga id-handlingar, en plats i området och skall ha godkänt de regler som finns vid försäljning. Det är viktigt att uppträda nyktert och att ge tillbaka rätt växel. Också EU-medborgare är berättigade att sälja tidningen. Det är förbjudet att samtidigt med försäljningen titta eller spela musik.

Totalt arbetar 19 personer med att producera tidningen. Faktum bedrivs som en stiftelse där allt eventuellt överskott går tillbaka in i verksamheten. Styrelsen arbetar ideellt. Man är beroende av näringslivets stödjande funktion. 400 företag sponsrar Faktum. Tidningen står för ca hälften av kostnaden och

näringslivet därmed för resten. Tidningen når 144.000 läsare varje månad. Den utkommer med 12 nummer per år varav ett av dem är ett extranummer i september. Faktum har 25.500 följare på Facebook.

Tidningen har tre gånger blivit prisad för sin grävande journalistik, senast år 2016, då man avslöjade tolkars undermåliga kompetens inom olika tolkförmedlingar – tolkar som flitigt används av Migrationsverket och som därmed kan vara ett hot mot rättssäkerheten och asylsökningar. Man är angelägen om att betona att det inte skall vara välgörenhet att köpa tidningen utan förhoppningsvis köper man den på grund av intresse för innehållet.

De säljare av Faktum som talar bristfällig svenska har möjlighet att i Räddningsmissionens regi få svensklektioner. De flesta försäljare har både bostad och på något sätt ekonomisk försörjning genom sjukbidrag, försörjningsstöd etc.

Många säljer för att få möjlighet att träffa människor och för att komma ut i samhället – för att ha en meningsfull uppgift. Detta ger värdighet. Flera har slutat eller minskat sitt drogmissbruk. Det finns också en försäljningskurs, där de som genomgått den, får tidningar som betalning.

Faktum är att Faktum behövs lika mycket idag som för 16 år sedan.

Inspirerade och tagna reste vi sedan hem till de våra, gladdes åt vår bostadsnyckel och satte oss att mysa i TV-soffan. Tack Sarah Britz!

► Marianne Nilsson

Kostnadsfri psykoterapi till alla medborgare vid behov

Vi var 13 seniorpsykologer som samlats den 26 april för att lyssna på Bengt Hedberg, fil.lic, leg. psykolog, leg. psykoterapeut och specialist i klinisk psykologi som inledde en diskussion över ämnet ”Kostnadsfri psykoterapi till alla medborgare vid behov”. ”Det är dags att på allvar ifrågasätta den medicinskt dominerande psykiatriens monopolställning vid bedömning av hur psykisk ohälsa ska behandlas” var Bengts utgångspunkt. Syftet med dagens diskussion var att föra frågan till politiskt ansvariga.

Bengts föredragning präglades genomgående av ett stort engagemang. Hans egen yrkesverksamhet visar på helt andra behov av bemötande och behandling av människor som söker för ett psykiskt lidande – och som har behov av psykologer för stöd och förståelse – än det som Socialstyrelsen presenterar i remissversionen ”Nationella riktlinjer för vård vid depression och ångestsyndrom”.

Bengt inledde med att hänvisa till två artiklar som delar hans värdegrund i senaste numret av Seniorpsykologen, dels en artikel om Mary Parker Follett: Mångfald och integration, dels Kent Nilssons artikel om schizofreni – en vetenskaplig illusion.

Han nämner också att psykoterapi bekostas av försäkringsbolag i Tyskland och delvis i Finland, Norge, Danmark och Nederländerna. I Sverige däremot har behandlingsinsatserna minimerats och ersatts av utredningsinsatser där fokus är på olika symtom. Diagnostikandet har tagit över behandlings-

Händelser i regionerna

insatser utifrån individens behov som människa. Behandlingar som är inriktade på psykofarmaka och elchocker är högaktuella samt inlärningspsykologiska metoder. Detta synsätt har i stort implementerats i det allmänna medvetandet så att man talar om sig själv i termer av olika diagnoser.

Detta är bakgrunden till Bengts redovisning av Socialstyrelsens förslag till nationella riktlinjer för behandling av depression och ångestsyndrom. Remissversionen har tagits fram av tre olika grupper: projektledningsgrupp, faktagrupp och prioriteringsgrupp. De personer som funnits i dessa olika grupper har till stor del varit representanter från medicinska, biologiska och inlärningspsykologiska områden. Endast två personer med en psykodynamisk inriktning har funnits med. Olika synpunkter i grupperna har ej redovisats utan majoritetsbeslut har gällt vid omröstningar av olika frågeställningar.

Kritiska röster mot remissversionen

Många kritiska röster har höjts kring remissversionen. Bland dem nämner Bengt följande:

Psykiatricentrums remissvar. Eva Mari Eneroth-Säll, Stephan Hau, Gunnar Boman.

Aftonbladet: Elchocker - är fel väg att gå för unga som mår dåligt. (Eva Mari Eneroth-Säll m.fl)

DN-debatt- 17 forskare kritiserar *enfaldiga* riktlinjer.

SvD: Socialstyrelsens nya riktlinjer är ett haveri. (Björn Philips m.fl.)

Läkartidningen. Socialstyrelsen har fel om depression och ångest. Peter Ankarberg.

ETC: Framtidens psykiatri kräver verklig valfrihet. (Karin Michal, (mp) och Susanne Nordling, (mp))

Region Örebro: Riktlinjer överensstämmer dåligt med verklighetens behov.

GP: Individanpassad vård hotas (Aleksandra Boscanin)

UNT: En svensk härdsmälta (Katja Bergsten)

Uppropet – Rör inte min terapi (psykologstudenter vid Stockholms universitet)

Seminarium i riksdagen: *Sverige ur tiden? Piller och snabbterapi i Sverige. I Tyskland och Finland är det inte svårare att få psykoterapi* (initiativ från Viwi Anne Johansson, (v) och Solveig Zander, (c))

Vetenskapsradion, SR P1, rapporter från finska studier från Helsingfors Universitet.

Stefan Haus artiklar om psykisk ohälsa i Tyskland. (Psykologtidningen).

Detta remissvar visar på enfald istället för mångfald. Det genomgående önskemålet som framförts är att detta remissvar ska dras tillbaka och en ny utvärderingsgrupp skall utses med bland annat fler forskare från olika inriktningar avseende utredning och behandling. Bengt Hedberg är helt klar över att psykiska symtom inte kan förstås fristående från den personen som har dem, från den berättelsen personen bär på och vill berätta om för att få förståelse och hjälp. Han ser en röd tråd i remissversionen:

”Är den underliggande röda tråden att psykiatrin vägrar ge upp föreställningen om att vara en disciplin jämbördig med den övriga medicinska disciplinen? Nu manifesterad i idén om trasiga hjärnor, som skall behandlas genom att rätta till eller reglera de icke önskvärda affektiva tillstånden”.

För övrigt fokuserade Bengt också på hur den psykiska ohälsan

ökar lavinartat och att psykologer inom vården säger upp sig från sina tjänster för att arbetsituationen är katastrofal både avseende de insatser som krävs och förändringar i normer och värderingar inom organisationerna. Han uppmanar till reaktioner från psykologer men befarar att remissvaret kommer att röstas igenom.

I den efterföljande diskussionen åtog sig Gerty Fredriksson att lyfta upp frågan inom Psykologförbundet.

Här kan tilläggas att psykologförbundet har avgett ett sjuksidigt remissvar undertecknat den 29 mars 2017 av förbundsdirektören och professionsansvarig. Gå in på psykologförbundets hemsida och klicka på remisser, så kan du läsa det.

► Gerty Fredriksson ► Zelma Fors

Hur ska vi nå varandra?

Utflykt till Akvarellmuséet i Skärhamn

Vi deltog ca 10 personer som tog oss från Göteborg till Skärhamn i tre bilar. Vi började med att titta runt på huvudutställaren Arne Isacssons akvareller och såg en film där han visade sin speciella akvarellteknik. Där medverkade också Lars Lerin som varit elev till honom.

Därefter åt vi lunch i restaurang *Vattnet* och avnjöt dagens fiskfångst. Sedan var det guidning av framför allt Arne Isacssons måleri och åtta andra andra konstnärer, däribland Lars Lerin. Det var mycket intressant med denna informativa och medryckande visning. Vi fick reda på att Arne Isacsson var grundare till Gerleborgsskolan i Bohuslän, en konstskola med filial i Stockholm. Han var också en av initiativtagare till Nordiska akvarellmuséet.

Efter dessa upplevelser åkte vi nöjda hem via en fika på Lottas bageri, känt för sitt surdegsbak.

► Ulla Davidsson

● Östra regionen

Om nya ord och gamla som försvinner

Att vårt språk ständigt förändras känner vi nog alla till men takten på förändringen har ökat under senare årtionden. Orsaken är troligtvis vår ökade kontakt med omvärlden via nya medier och påverkan från nyinflyttade från världens alla hörn. Om detta och om orden som försvunnit ur bruk och de som tillkommit berättade Birgitta Agazzi, mångårig nyordsredaktör vid Språknämnden/Språkrådet vid Östra regionens aprilmöte.

Språknämnden började samla in nya ord, *nyord*, redan på 1940-talet och detta har Språkrådet fortsatt med. Med nyord menas dels ord och uttryck som vid en viss tidpunkt inte funnits tidigare, dels existerande, gamla ord och uttryck som fått ny användning eller ny betydelse. En orsak till att Språkrådet ägnar sig åt nyordsjakt är att folk frågar språkvårdarna om nya ord, vad de betyder, om de är lämpliga osv. En folkbildande uppgift således. Språket tillhör oss alla, vi är alla delaktiga i dess förändring menar Birgitta.

Språket tillhör oss alla, vi är alla delaktiga i dess förändring säger nyordsredaktör Birgitta Agazzi

Vi fick många exempel på nyord och *gamla* som fått ny användning eller ny betydelse. Exempel på nyord: ölburk 1953, kosmonaut 1961, attefallshus 2014. Ord som fått ny användning, ny betydelse: gräsrot (den vanliga medborgaren 1968), fyrtiotalist (född på 40-talet), curla (skämma bort 2005).

Fler exempel på nyord, här från 2000-talet: Pudla, googla, blogg, kulturkofta, hbt-person, rutavdrag, hen, selfie, trumpifiering, åsiktskorridoren, nättroll. Listan kan göras väldigt lång.

Alla nya ord blir inte godkända av språkvården, säger Birgitta men det är fel att utelämna om man vill återspegla språkbruket. Ett exempel hon nämner är ordet livsstilskriminell som kan tolkas som att man anser att kriminalitet är en normal livsstil. Andra ord man bör vara medveten om som kan väcka irritation i olika läger är reinfeldtare, juholtare och järnrörspolitiker.

Det finns mycket mer att berätta om nyord och gamla med ny betydelse. Birgitta har samlat ca 2000 nyord från de senaste 20 åren i en nyutkommen bok "Nyord i svenskan"

Där man får definitioner, bakgrundshistoria och mycket mer, skrivet på ett lättläst och humoristiskt sätt. Birgittas föreläsning gav mersmak och ett nyväckt intresse för vårt språk som boken kom att tillfredställa.

► Birgit Lundin

Slottsbesök

Årets vartutflykt gick till *Skokloster* - barockslottet vid Mälaren. Byggt i mitten av 1600-talet av fältmarskalken Carl Gustaf Wrangel, övergick genom giftermål till släkten Brahe som ägde det fram till 1930 när släkten dog ut. Genom arv gick det sedan till familjen von Essen. 1967 köptes slottet av svenska staten med 50 000 inventarier. Slottet renoverades och innehåller både fantastiska praktsalar, underbara konstverk och gobelänger, möbler m.m. från tiden.

Skokloster

Vi kom fram till slottet med tåg och bil och vädret var strålande. Enda nackdelen var den hårda vinden som låg på åt fel håll så att, när vi kämpat oss fram från parkeringen till slottsporten, gick vi raka vägen ner i slottskaféet som låg i den djupa källaren och avnjöt både kaffe och god mat.

Stärkta av detta klättrade vi upp till övre planen och hade tur med att just denna dag, när vi var där, var det en speciell dag med gratis visning av hela slottet. Guiderna var tidstypiskt klädda och mycket kunniga om slottets historia och dess innehåll. Vi kände oss verkligen välkomna och njöt av alla vackra interiörer och ting att betrakta och njuta av. Det var bara vinden som var emot oss.

Även tillbakavägen var svårforcerad då vinden vänt! Den vackra trädgården får vänta till vårt nästa besök!

► Brita Tiberg

Aktuell frågeställning

Varför ska vi prata om interkulturell medvetenhet?

Mitt namn är **Soroush Shouri**. Jag jobbar som leg psykolog på psykologpartners i Stockholm med handledning och utbildning av olika personalgrupper som träffar människor från andra kulturer. Jag har utifrån dessa erfarenheter utvecklat ett begrepp som heter **interkulturell medvetenhet** förkortat **I.M.** Syftet har varit att skapa förutsättningar att mötas i samtalet med personer från andra kulturer

Många flyktingar upplever en ansträngd relation i mötet med det svenska samhället och det finns många gånger en misstänksamhet gentemot samhället. Samtidigt finns det ett stort behov av att bli sedd och hörd i denna grupp. Det är sorgligt att många flyktingar efter samtal med bland annat myndighetspersoner inte känner sig förstådda eller lyssnade på.

I mötet med människor från andra kulturer kan det uppstå en osäkerhet bland dem som jobbar med denna grupp. Osäkerheten har lett till att det idag finns en stor efterfrågan och övertro på vad vi kan kalla faktabaserad kunskap om flyktingar. Det är fullt förståeligt att vid osäkerhet försöka förstå det som skapar osäkerheten. Det finns dock risker med att fokusera för mycket på den faktabaserade kunskapen och endast se detta behov. Faran ligger i att vi då kan överskatta vår förmåga att bemöta flyktingar. Vi kan då lätt få för oss att vi besitter all den kunskap som behövs för att ge ett bra bemötande. Tyvärr är det inte så enkelt. En annan risk är att man underskattar sin förmåga att bemöta flyktingar just för att man inte besitter den faktabaserade kunskapen.

Därför har jag skapat modellen **Interkulturell medvetenhet** som består av fem pelare. Dessa är *kunskap, självkännedom, acceptans, nyfikenhet och välvilja*. Jag har valt att illustrera den med figuren här intill.

Kunskap

Den faktabaserade kunskapen är den första pelaren. Vilken kunskap som är viktig att ha med sig i yrkesrollen beror på vilken verksamhet man jobbar inom. Det finns dock viss faktabaserad kunskap som är viktig att ha med i alla typer av möten med människor från andra kulturer.

En central del är förståelsen för flyktingarnas kulturella kontext. Min erfarenhet är att vi många gånger har svårt att erkänna att det finns kulturella skillnader och detta resulterar i att vi kan ha ett naivt synsätt i mötet med människor från andra kulturer.

Det vi vet från inlärningspsykologin är att människan tolkar nya situationer utifrån sin inlärningshistoria. Detta sker ofta omedvetet. Våra beteenden färgas av erfarenheter som omgivningen gett oss. Tidigare erfarenheter har lärt oss vad som är normalt, tillåtet och vad som förväntas.

World values survey är ett forskningsnätverk som har tagit fram en kulturkarta som visar hur olika länders värderingar skiljer sig åt.

Den horisontella axeln mäter hur ett lands medborgare ser på livet. Den skattar överlevnad och självförverkligande. Ju längre till höger ett land hamnar i diagrammet desto högre värderas den individuella friheten.

Den vertikala axeln mäter hur pass traditionellt/religiöst respektive sekulärt ett land är. Ju högre upp på denna axeln desto starkare sekulära värderingar råder. Som ni själva kan se hittar vi Sverige högst upp till höger.

Skandinavien är den del av världen där medborgarna har högst tillit till staten och vi har kommit långt i vår syn på demokrati och jämställdhet. Staten har tagit över mycket av kollektivets tidigare roll.

Sverige har den senaste tiden tagit emot fler flyktingar per capita

än något annat EU-land. Flyktingar kommer ofta från länder där det finns liten eller ingen tilltro till staten. Detta på grund av korruption, förföljelse, förtryck och krig. I länder med liten tilltro till staten ökar behovet av ett annat kollektiv. Ofta är tilltron till familjen och släkten stark. Den kollektiva gemenskapen är många gånger livsnödvändig. I litteraturen kallas dessa länder kollektivistiska kulturer. I dessa kulturer har man en annan syn på bland annat sårbarhet och manlighet och man har andra förklaringsmodeller till psykisk ohälsa. Den psykiska ohälsan kan många gånger ses som ett religiöst, socialt eller moraliskt problem.

I kollektivistiska kulturer kan det även finnas en annan syn på skam och heder. Kollektivet kan bära ansvar för den *skam* som en enskild individ har förorsakat. I dessa fall kan det finnas en mer eller mindre uttalad förväntning på individerna att upprätthålla kollektivets heder. Detta fungerar som ett *kollektivt gruppträck*. Om individer i kollektivet inte lever upp till dessa förväntningar kan det innebära stora sociala konsekvenser.

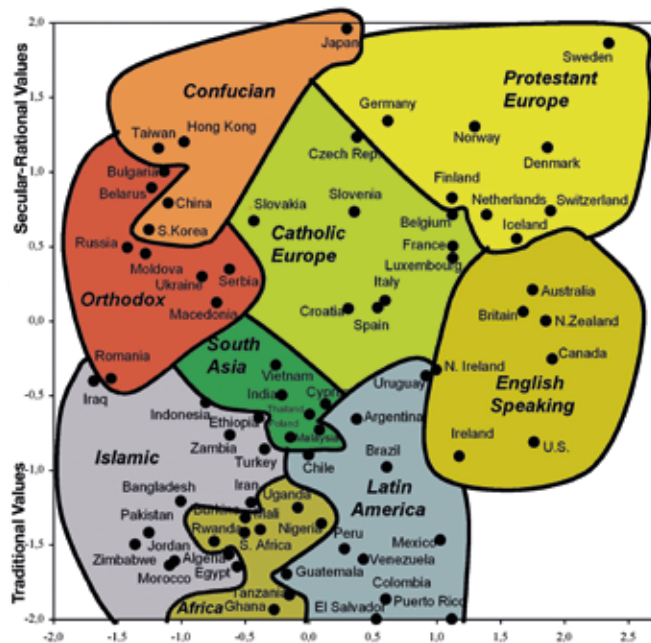
Kollektivet kännetecknas i regel av traditionella värderingar i synen på religion, familj, sexualitet, äktenskap, könsroller och barnuppfostran.

Det finns inga homogena grupper

Samtidigt som jag skiljer mellan individualistiska kulturer och kollektivistiska kulturer så vill jag vara tydlig med att det inte finns några homogena grupper.

Medvetenhet om kulturella mönster kan hjälpa oss att förstå behov i en grupp men det blir dock problematiskt om vi antar att dessa mönster gäller alla i gruppen.

När man berör ämnet invandrare och flyktingar finns det en stor risk att vi flyr in i entydiga och förenklade världsbilder. Hjärnan är expert på att skapa mönster, klumpa ihop och förenkla information. Inom detta ämne finns det risk för att blint styras av kulturella stereotyper och tillskriva personer egenskaper utifrån grupptillhörighet. Vi bör om och om igen påminna oss om att det finns stora individuella skillnader inom flyktinggrupper och vi måste sträva efter att se personer som individer, med olika grad av sårbarhet/motståndskraft och med unika erfarenheter. Vi bör acceptera att det finns kulturella skillnader och samtidigt akta oss för fördomar.

Att tänka två tankar samtidigt

Det jag vill visa med min modell är att vi måste kunna tänka två tankar samtidigt. De är lätt hänt att vi förklarar bilden av personen vi möter. Detta genom att antingen se personen helt och hållet som en representant för sin kultur eller att å andra sidan helt bortse från personens kultur och bara betrakta hen utifrån ett individuellt perspektiv. Båda dessa positioner är dock problematiska. För i själva verket är personen vi möter både en unik individ och samtidigt en produkt av sin kultur. Vi bör sträva efter att ha ett balanserat synsätt och se både kulturella mönster och individuella variationer hos den vi möter. Detta är en nödvändighet för att få ett helhetsperspektiv.

Renodlat individfokus

Min erfarenhet är dock att vi många gånger har ett obalanserat synsätt. När vi har ett renodlat individfokus ser vi inte den kulturella bakgrunden. Vi ser inte att tidigare erfarenheter kopplade till den kulturella bakgrunden är referenspunkter för framtida upplevelser.

Med ett renodlat individfokus utgår man från att individen är frikopplad från familjen och ursprungskulturens påverkan. Det problematiska blir då att vi utelämnar personens kontext och tidigare erfarenheter och missar därmed helheten. Vi missar att det kan finnas förväntningar från familj, släkt, kultur och religion.

Vid ett renodlat individfokus missar vi även att den kulturella bakgrunden kan påverka hur vi blir bemötta av den nyanlände. Personen vi möter kan själv sitta med antaganden om den svenska kulturen. Detta gör det extra viktigt för oss att inte utgå från att kulturella skillnaderna kan påverka mötet.

Renodlat kulturfokus

När vi har ett renodlat kulturfokus förenklar vi det komplexa genom att sätta en kulturell stämpel och endast se personen som representant för ursprungskulturen. Ofta styrs vi av fördomar och tillskriver egenskaper utifrån grupptillhörighet. Risken är att personen inte får ett rättvist och individuellt bemötande. Att vi går miste om olika grader av sårbarhet och motståndskraft. Detta kan leda till att individen tvingas in i roller utifrån våra förväntningar.

Självkänedom

Mötet med personer på flykt kan väcka en storm av känslor inom oss såsom förvirring, osäkerhet och rädsla. Dessa känslor kan hindra oss i kontakten och bli ett störande moment för den typ av samtal vi vill ha. Endast om vi blir medvetna om våra egna känslomässiga reaktioner kan vi hantera dem så att de inte styr vårt beteende. För att möjliggöra detta bör vi sträva efter att ha en pågående medvetenhet om våra egna känslomässiga reaktioner i mötet.

Det är även viktigt att påpeka att vi människor har lätt att tro att vi uppfattar världen som den egentligen är. I alla möten – och kanske främst när vi möter människor från andra kulturer – bör vi förstå att vår verklighetsuppfattning är konstruerad bland an-

nat utifrån våra antaganden, förväntningar och tidigare erfarenheter. Vår självkänedom är ett viktigt skydd både för oss själva och den nyanlände individen.

Acceptans

Acceptans handlar om att ha ett tillåtande förhållningssätt i mötet. Implicit gentemot våra egna känslor och explicit gentemot personen vi möter. Vi får känna osäkerhet, irritation, uppgivenhet och rädsla. När vi tillåter oss att ha dessa känslor skapas nya förutsättningar att mötas.

Vi vet att många hjälpsökande flyktingar har lätt att känna sig stressade och pressade, framförallt i mötet med myndigheter. Vi bör därför sträva efter att lyfta fram personens självständighet. Betona personens egna val och förtydliga att hen själv bestämmer vad som passar bäst. Acceptans för personen vi möter underlättar också för oss att belysa personens styrkor.

Nyfikenhet

En viktig nyckel i mötet med personer från andra kulturer är vår förmåga att vara nyfikna. Nyfikenheten ökar sannolikheten att skapa relationer som ökar sannolikheten för att skapa trygghet.

Vi har lätt att gömma oss bakom kulturskillnader. Vi utgår då ifrån att vi inte kommer kunna förstå en person på grund av dessa skillnader. I såna lägen är vi tyvärr långt ifrån nyfikenheten. Att vara nyfiken är ett val vi behöver göra om och om och om igen.

Det är viktigt att påpeka att nyfikenheten går i två riktningar. Vi är nyfikna på den hjälpsökande individens unika historia och behov, men även på vad som händer inom oss när vi lyssnar på denna historia. Nyfikenheten skapar bättre förutsättningar för att få rätt kontakt och kartlägga och främja individens styrkor och resurser. Vår självkänedom och acceptansen möjliggör nyfikenhet trots att mindre önskvärda känslor dyker upp inom oss själva under samtalet. Rent konkret handlar nyfikenheten om att utveckla förmågan att ställa frågor på ett sätt som inbjuder till samtal samt att lyssna aktivt och engagerat på svaret.

Välvilja

Välviljan i denna modell handlar om att bibehålla empatin, fokusera på personens behov och alltid vilja personens bästa oavsett vilka känslor som mötet kan trigga igång. Detta blir extra viktigt när vi känner stress, irritation, uppgivenhet.

Ibland kan vi behöva hitta en balans mellan att våga visa tålmod och våga sätta en gräns. När vi sätter en gräns bör vi göra det i välvilja. Genom att validera personens perspektiv och behov och samtidigt förmedla att det finns en gräns som vi behöver hålla oss till. Vid gränssättning ska vi undvika att skuldbelägga personens behov och känslor. Det är viktigt att påpeka att välvilja inte handlar om det konkreta utfallet av samtalet. Det handlar alltså inte om att ”muta” personen och bevilja saker för att ”vara schyst”. Här är det viktigt att lyfta fram skillnaden mellan beslut och bemötande.

Att träffa flyktingar kan vara svårt, tungt och krävande. Samtidigt kan det också vara oerhört givande. Det är viktigt att ha kollegor som man känner stöd ifrån, och en givande yrkeshandledning.

► Soroush Shuori

Soroush Shuori är leg psykolog och arbetar med handledning och utbildning av olika personalgrupper som träffar människor från andra kulturer

Regionernas höstprogram 2017

Norra regionen/ Uppsala-avdelningen

Måndagen den 28 aug

Utflykt till Wik

Vi tar oss till vackra Wik med vandring i slottsparken.

Med egna bilar och medtagen lunch

Detaljer i utskick 2 veckor före

Torsdagen den 31 augusti

Disputation: Martyna Galazka för- svarar sin avhandling

"Social Causality in Motion"

Lokal: Gustavianum

Kl. 10.00

Onsdagen den 13 september

Konstresa till Artipelag på Värmdö/ Gustavsberg

**Brittiske keramikern och författaren
Edmund de Waal**

Italienske målaren Giorgio Morandi

Inträde 150 kr, delad kostnad för resa i egna bilar.

Medhavd lunch alternativt Artipelags lunch à 125-235 kr

Heldagsutflykt där gärna anhörig eller vän kan delta.

Detaljer i utskick 2 veckor före

Onsdagen den 4 oktober

"Vad är tid?"

Britt Wiberg, docent i psykologi vid Umeå universitet

Lokal enligt senare besked

Kl. 14-16

Onsdagen den 11 oktober

Höstvandring i området Örnsätra vid Jumkil

Uppsala kommuns senaste naturreservat med fin Linné-stig genom området

Hänsyn till aktuellt väder och antalet anmälda –

alternativt mål och genomförande finns

Detaljer i utskick 2 veckor före

Tisdagen den 17 oktober

Studiebesök på Studenthälsan

**Elsa Grahn, tidigare yrkesverksam på
Studenthälsan,**

arrangerar ett studiebesök

Kl. 15-17

Måndagen den 6 november

Hur har nätterapi utvecklats och hur den kan tillämpas?

**Professor Gerhard Andersson, Linkö-
pings universitet**

Lokal: Blåsenhus

Kl. 16-18

Södra regionen

Tisdagen 5 september

Höstutflykt till Ystad

Lunch på Norra Promenaden

Därefter besök på Gråbrödraklostret med guidad tur och aktuell utställning

Kl. 12.30

Fredagen 20 oktober

60 år – jubileum för Institutionen för psykologi

Institutionen för psykologi, Lund

Onsdagen 15 november

Psykologiska behandlingsprogram vid personlighetsstörning – exemplet MBT

Leg. Psykolog Göran Skogman

Institutionen för psykologi, Lund Rum:

P 206

Kl. 15.00 - 16.45

Onsdagen 6 december i Helsingborg

Jullunch på Öresund

Tura Helsingborg-Helsingör på färjan Aurora

Kl. 12.15 - 14.10

Programgruppen:

Lars Ahlin (medlemsansvarig) 0730-65 38 80

Elisabeth Almroth 076-171 68 28

Ann Hildingsson 070-545 11 73

Anna Lindström Chylicki 046-14 96 68

Bertil Nordbeck 044-24 18 44

Göran Skogman 070-883 23 75

Västerbottenpsykologerna

Fredagen den 8 september

Lunch på Brännlands Wårdshus

Därefter utflykt till Arboretum Norr i Baggböle

Kl. 12.30

Fredagen den 6 oktober

Planerat möte med psykologstudenter vid Umeå universitet

Lokal och tid meddelas senare

Fredagen den 27 oktober

Lunch på Kafé Station och därefter

”Folkhälsoerspektiv på psykisk hälsa”

Lena Sjöquist Andersson, psykolog och hälsoutvecklare, berättar utifrån sitt arbete vid Västerbottens Läns Landsting

Kl. 12.30

Fredagen den 24 november

Lunch på Kafé Station

Samtal utifrån aktuella frågeställningar

Kl. 12.30

Fredagen den 15 december

Lunch på Hansson & Hammar,

Konstnärligt Campus

Därefter besök på Bildmuseet

Kl. 12.30

Programgruppen:

Christine Andersson 070-326 50 08

Anders Fagerlund 070-534 53 84

Ann-Marie Frisendahl 070-661 64 57

Britt Wiberg 070-508 81 37

E-mail: britt.m.wiberg@gmail.com

Eva Sjöholm Lif (medlemsansvarig)

070-3123188, eva.sjoholm@trasnidaren.nu

Västra regionen

Tisdagen 26 september (Obs! tisdag)

Dansföreställningen

Mirror in the Mirror

Teater Atalante, adress: Övre Husargatan 1, Göteborg

Kl. 19.00

Biljettpris för pensionär: 100 kronor

Anmälan senast 19/9 till Ulla Davidsson tel 031-263053 davidssonulla@gmail.com

Onsdagen 25 oktober

Habiliteringens vindar – om Habiliteringen på 2000-talet

Leg Psykolog Birgitta Levemyr

Onsdagen 29 november

Psykisk hälsa och åldrande

Anne Ingeborg Berg, fil dr och doc i psykologi

Onsdagen 13 december

Jullunch

Plats meddelas senare

I oktober och november träffas vi i cafeteria, Psykologiska institutionen, **kl 14.00.**

I konferensrummet, vån 4, **kl 14.30** för diskussion om aktuella frågor. Föreläsningen börjar **kl 14.45**

Programgruppen:

Ingrid Bygdén 070-5411953

Ulla Davidsson (medlemsansvarig)

031-263053, davidssonulla@gmail.com

Åke Högberg 070-8699978

Gerty Fredriksson 042-201721

Maria Ankarberg 073-0803075

Birgitta Rydén 073-4001669

Östra regionen

Torsdagen den 21 september

Besök på Kgl Musikhögskolan

adress: Valhallavägen 102

tid meddelas senare

Närmare upplysningar per mail tidigt i september

Torsdagen den 19 oktober

”En katt bland bermelinerna”

Jan Forslin, professor på KTH,

berättar om att företräda psykologin på en teknisk högskola

Kl. 16.45

Torsdagen den 16 november

Kristina Pollack, försvarsöverpsykolog,

berättar om sitt yrkesliv inom flygvapnet och om haveriutredningar

Kl. 16.45

Torsdagen den 14 december

Sedvanlig jullunch i Kajutan,

Hammarby sjöstad

Kl. 13.00

anmälan till Margaretha Holmgren, margaretha.holmgren@hotmail.com

eller till Brita Tiberg, tel el e-mail, se nedan, senast 9 december

I oktober och november träffas vi som vanligt i Psykologförbundets lokal Vasagatan 48 nb.

Ta med något att äta för den vanliga buffén. Vin finns till självkostnadspris!

Programgruppen:

Birgit Lundin (medlemsansvarig) 08-731 98 72

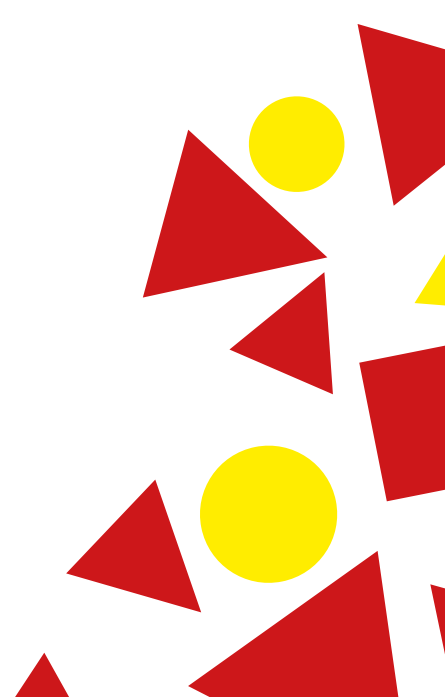
Margreth Reiniusson 076-165 34 00

Ulla-Britt Selander 08- 642 58 34

Brita Tiberg 070-739 85 95

brita.tiberg@telia.com

Agneta Zotterman-Molin 08-753 04 38

Medlemsinformation

Sedan april 2017 har 10 nya medlemmar tillkommit
Följande medlemmar hälsas välkomna:

Gunilla Smedberg Åman, Umeå
Nina Linck, Östersund
Anita Ålander-Björnstad, Göteborg
Jan Bergquist, Åsa
Christer Andersson, Säve
Marta Cullberg Weston, Nacka
Britt Skeppstedt Lindqvist, Habo
Irma Pettersson, Sigtuna
Inger Carlsson, Näsviken
Pia Ragnfors, Göteborg

*Medlemsuppgifterna, t.ex. adressändring, kommer vår förening till-
handa via psykologförbundets medlemsregister.*

*Obs! Det har framkommit att flera medlemmars e-postadresser och
telefonnummer har upphört att gälla, något som förhindrar kommuni-
kation. Du kan själv ändra och kontrollera dina medlemsuppgifter via
psykologförbundets hemsida www.psykologforbundet.se*

NATIONELL FÖRENING FÖR SENIORPSYKOLOGER

inom Sveriges Psykologförbund

Gunvor Bergquist, ordförande, Torp, Alingsåker 1, 461 98
Trollhättan, 070-783 11 44.
gunvor.bergquist@delta.telenordia.se

Ulla-Britt Selander, vice ordf. Vintertullstorget 44,
116 43 Stockholm, 08-642 58 34, 073-600 15 67.
ulla-britt.selander@comhem.se

Lars Ahlin, Bankgatan 26, lgh 1101,
223 52 Lund, 073-065 38 80.
lars.ahlin3@icloud.com

Gunilla Eriksson, kassör, Kyrkogårdsgatan 27,
753 12 Uppsala, 018-46 98 91, 076-241 24 49.
erigun57@gmail.com

Britt Wiberg, Herrgårdsgatan 11, 913 35 Holmsund,
070-50 88 137.
britt.m.wiberg@gmail.com

Jan Forslin, Väruddsringen 136, 127 41 Skärholmen
08-7105664, 070-671766
jan.forslin@indek.kth.se

Redaktör SeniorPsykologen: **Birgitta Rydén**, Signalgatan 4B,
413 18 Göteborg, 0734-00 16 69.
rydenb@gmail.com

Medlemsansvariga

Norra regionen: Hans Åberg hans@hansaberg.se 073-183 03 65

Södra regionen: Lars Ahlin lars.ahlin3@icloud.com 073-065 38 80

Västerbottenregionen: Eva Sjöholm Lif eva.sjoholm@trasnidaren.nu 070-312 31 88

Västra regionen: Ulla Davidsson davidssonulla@gmail.com 031-26 30 53

Östra regionen: Birgit Lundin bi.lundin@telia.com 08-731 98 72